Research reports in social work

Att skolas till förälder

Intervjuer med 17 föräldrastödsledare och fem observationer från föräldraprogrammen: Family-Lab, Familjeverkstan, Aktivt föräldraskap och Cope-programmet

Anders Lindström

UMEÅ UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete
Umeå universitet

Att skolas till förälder

Intervjuer med 17 föräldrastödsledare och fem observationer från föräldraprogrammen: Family-Lab, Familjeverkstan, Aktivt föräldraskap och Cope-programmet

Anders Lindström

Research reports in social work

I institutionens rapportserie publiceras rapporter författade av forskare och doktorander som är verksamma vid institutionen. Serien innehåller främst vetenskapliga rapporter men kan även innefatta andra texter, till exempel festskrifter, som är av dokumentärt intresse och som rör institutionens verksamhet.

En förutsättning för publicering i serien är att manusen genomgått seminarie- och redaktionell granskning.

Redaktionen utgörs av ledamöterna i institutionens forskningsutskott, med utskottets ordförande som huvudredaktör.

© Anders Lindström, 2013

Institutionen för socialt arbete vid Umeå universitet

Research reports in social work

Nr 54

ISBN 978-91-7459-698-4

ISSN 0282-1958

Abstrakt
Syftet har varit att undersöka om det fanns skillnader mellan verksamma utbildningsledare inom olika föräldrastödsprogram i Umeåregionen ifråga om intention och målsättning för föräldrastöd, hur man arbetar med dessa metoder i praktiken och vilka resultat man tror sig uppnå? Sjutton semistrukturerade intervjuer gjordes med ledare från fyra olika föräldrastödsprogram och fem observationer genomfördes. Några av de frågeställningar som försökte besvara hur olika företrädare argumenterar för innehållet i sina program riktat mot föräldrar? Hur trogen är man till manual eller övrigt material i utformandet av föräldraträffarna? Vad menar man är skillnaden mellan olika föräldrastödsmetoder? Vilka intentioner har utbildarna i arbetet med föräldrastöd? Vad menar man är målsättningen för föräldrastödsprogrammet? Vilka föräldragrupper har deltagit i utbildningarna? Några resultat av studien var bl.a. att de intervjuade såg som den främsta anledningen till att man utbildade sig till föräldrastödsledare var de möjligheter som gavs i det förebyggande arbetet med föräldragrupperna. Ledarna åberopade både funktionen med programmet och dess innehåll vilket kunde, menade man, rendera i ett förändrat förhållningssätt hos föräldrarna. Man arbetade också kvar i det program som man utbildat sig inom, men man såg nödvändigheten av att det fanns flera program att erbjuda till föräldrar eftersom dessa kunde ha en kompletterande funktion. Inom de flesta program, menade dess företrädare, att manualen för respektive program hade betydelse i arbetet med föräldragrupper eftersom den gav trygghet och struktur genom dess innehåll. De flesta ledare hade i varierad grad anpassat innehållet på föräldraträffarna till föräldragruppernas behov. De ansåg också att programmets främsta uppgift var att främja ett alternativt förhållningssätt hos föräldern till sitt barn. Inom ett program var man däremot inte intresserade av att arbeta efter någon manual eftersom det skulle innebära en manipulation av barnet. Trots detta låg upphovsmannens litteratur till grund för innehållet i föräldraträffarna. Representanterna från programmet tog också avstånd från att man, som ledare, skulle sträva efter att uppnå en beteendeförändring hos föräldrarna, även om man diskuterade alternativa handlingssätt på träffarna. Det gemensamma målet som de flesta hade med sitt arbete var att föräldrarna skulle bli trygga i sin föräldraroll. En av de fördelarna med programmen var, enligt ledarna, att föräldrar träffades och samtalade om sitt föräldraskap vilket kunde bidra till att alternativa lösningar hittades.

Innehållsförteckning

1. Inledning 5
Bakgrundsbeskrivning 5
Uppdragets förarbete 6
Exemplet Umeå 7

2. Syfte och frågeställningar 7

3. Metod 8
Urval 8
Etiska utgångspunkter 9
Redovisningsform och disposition 10

4. Problembakgrund 11
Familjens förändrade roll och funktion 11
Familjelivets ideal och realiteter 12

5. Presentation av fyra föräldrastödsprogram 13
Cope-programmet 13
Aktivt föräldraskap 13
Familjeverkstan 14
Family-Lab 15
Sammanfattning och slutsatser 15

6. Resultat 17
Presentation av intervjupersonerna 17
Ledarnas målsättning och intention med föräldrautbildning 18
Cope-programmet 18
Aktivt föräldraskap 18
Familjeverkstan 19
Family Lab 19
Ledarnas erfarenheter och det upplevda behovet av föräldrastöd 20
Cope-programmet 20
Aktivt föräldraskap 21
Familjeverkstan 21
Family Lab 22
Programtrohet och manualens betydelse i arbetet med föräldrastöd 23
Cope-programmet 23
Aktivt föräldraskap 24
Familjeverkstan 25
Family Lab 25
För- och nackdelar med programmen och framtida förbättringar 26
Cope-programmet 26
Aktivt föräldraskap 28

Familjeverkstan 28
Family Lab 29
Observationer 30
Observation av Cope-grupp 1 30
Övriga observationer 32
Sammanfattning av resultat 33

7. Teori förståelse och analys 36

8. Diskussion 39

Referenslista 41
Bilaga 1 Missivbrev 43
Bilaga 2 Intervjumanual 44

1. Inledning

Regeringen har initierat en föräldrastödssatsning i landet, "Nationell strategi för ett utvecklat föräldrastöd – En vinst för alla" (2009), som omfattar stöd till verksamheter som bedriver föräldrastöd och forskning. Projekten initierades av Socialdepartementet och Folkhälso-institutet fick ansvar för utdelning av projektmedel. Detta resulterade i att 10 projekt fick, vid en första omgång, dela på 70 miljoner i stimulansbidrag för att utveckla stödet till föräldrar. Vid en andra tilldelningsomgång fick kommuner ytterligare ansöka om medel som även denna gång var på totalt 70 miljoner men där 10 var ämnade för riktade projekt. Projekten skulle pågå mellan 2010-2013 och slutredovisas våren 2014. Ett av de krav som ställdes var att den praktiska verksamheten skulle genomföras i samarbete med ett forskningslärosäte. De verksamheter som fick ta del av de statliga stimulanspengarna hade därmed förbundit sig att få sina föräldrastödsaktiviteter beforskade och utvärderade. Föräldrastödsverksamheterna i Umeåregionen var ett av de projekt som tilldelades medel i bägge satsningarna.

Bakgrundsbeskrivning

De program och kurser som idag används inom den svenska satsningen på föräldrastöd har sina rötter i de amerikanska studiecirklar som finns dokumenterade i Portland sedan 1815. Under denna period förekom också så kallade ”mödrasällskap”, som höll studiecirklar om religiösa och moraliska frågor. Mot slutet av århundradet, 1888, grundades ”Child Study Association of America”, som kom att fungera som en mer övergripande organisation för studiecirklarna. Frågor om barns hälsa och rådgivning till föräldrar blev därefter uppmärksammade under den första vita-hus konferensen, ”The welfare of children”, som hölls 1909. Ett par år senare, 1912, skapades ”Childrens Bureau” och från 1918 började US Public Health Service aktivt stödja föräldrastödsprogram. Detta blev startpunkten för skapandet av en stor flora av olika program. I november 1930 hölls ytterligare en vita-hus konferens kring ”Child health and protection”. De amerikanska föräldrastödsprogrammen har sedan denna konferens utvecklat sig till fyra huvudgrenar: 1) Parent Effectiveness Training (PET), 2) Filial Therapy, 3) Adlerian groups, 4) Behaviour modifaication groups. Det är den första gruppen (PET), av Thomas Gordon, som var utgångspunkten för det videobaserade materialet ”Active Parenting” som Michael Popkin utformade 1983. Adlerian groups vidareutvecklades av Rudolf Driekurs till ett tioveckorsprogram som utgör modellen för många av dagens föräldrastödsprogram. (Kaminski, Valle, Filene et al. 2008).

Det var Alva Myrdal som introducerade studiecirklar för föräldrar i Sverige, efter att ha rest runt i USA och inspirerats av de amerikanska programmen. När hon kom tillbaka till Sverige startade hon 1931 studiecirklar för föräldrar i ABF’s regi. På ett kuvert, innehållande anteckningar kring studiecirklarna, har hon skrivit ”first ever in Sweden”. Myrdal startade studiecirklarna eftersom hon ansåg att föräldrarna i hennes samtid var osäkra och allt för beroende av gammalmodiga idéer om barnuppfostran. Hon framhöll därför hur viktigt det var att föräldraskapet professionaliserades, genom att föräldrar utbildades enligt de senaste vetenskapliga rönen där särskilt barnpsykologi skulle utgöra en viktig kunskapsbas. För Alva Myrdal var studiecirklarna en del av det välfärds-Sverige som tog form. Även om inte studiecirklarna blev särskilt långvariga så gavs föräldrar istället stöd och råd i andra former, exempelvis inom mödra- och barnhälsovården (Halldén, 1986).

Enligt forskare inom området är det just mödra- och barnhälsovården som har gett föräldrar råd i framför allt hälsofrågor men de har också upplyst föräldrar om barns utveckling och barnuppfostran. Först i slutet av 1970-talet formulerades tankarna på en statligt finansierad föräldrautbildning som sedan kommit att genomföras av personal vid landets barna- och mödravårdscentraler, men rådgivning till föräldrar har till viss del också skett genom

förskolan och skolan. En viktig grundtanke med föräldrautbildningen har varit att barnet setts som en samhällelig resurs med en inneboende kapacitet som kan utvecklas med rätt samhälleligt stöd och styrning. Föräldrautbildningen var från början centralt detaljplanerad både vad det gällde innehåll och form. Idag utformas föräldrastöd uppbyggt kring lokala varianter och initiativ med ett varierat utbud. Genom den svenska nationella strategin för föräldrastöd, som offentliggjordes 2009, har de olika föräldrastödsprogrammen som utvecklats i USA och andra anglo-saxiska länder blivit högaktuella (Gleichmann, 2004).

Uppdragets förarbete

I propositionen ”En förnyad folkhälsopolitik” (prop. 2007/08:110) menar alliansregeringen att fokus särskilt skall ligga på åtgärder för barns hälsa och föräldrastöd. Regeringen slog fast att det generella föräldrastödet och hjälpen borde utvecklas och utvidgas till att omfatta barnets hela uppväxttid samt att de föräldrastödsmetoder som skulle användas borde vara evidensbaserade. I betänkandet ”Stöd i föräldraskapet” (SOU 1997:161) uppmärksammades bl.a. behovet av ett generellt föräldrastöd under barnets hela uppväxttid. I betänkandet betonades vikten av att ge stöd och hjälp till föräldrar i deras föräldraskap ur folkhälsosynpunkt med barnets rätt till goda och trygga uppväxtförhållanden i fokus. Det menas att i fostransprocessen har samhället en viktig uppgift genom att man skall ge stöd och utgöra ett komplement för föräldrar under barnets hela uppväxt. För att förebygga barnets framtida problem skall ett tidigt och brett generellt föräldrastöd erbjudas som även kan verka stöttande i föräldrarnas parrelation (SOU 1997:161). Det goda föräldraskapet är en central skyddsfaktor vilket också innebär att föräldrarna kan skapa ”en nära och förtroendefull relation mellan barn och föräldrar, stabila föräldrar med låg konfliktnivå, balans mellan tydlig gränssättning och kärlek och värme och att barnet får uppmärksamhet för positiva handlingar” (Socialdepartementet, 2009:6). Vikten av begrepp som dialog och samverkan betonas och skall finnas med mellan de involverade aktörerna. Exempel på sådan fungerande samverkan är familjecentraler, där mödra- och barnavårdscentralen samverkar med kommunala verksamheter som förskoleverksamhet, skola, skolbarnsomsorg och socialtjänst (Dir. 2008:67).

I utredningen Nationella strategin – en vinst för alla (SOU 2008:131) betonas att föräldrastödsprogram som är evidensbaserade ger påvisbara effekter på föräldrarnas förmåga att tolka och hantera barns signaler och reaktioner, och därmed på deras situation och välbefinnande. Dessa program följer en viss struktur eller en manual för hur de ska genomföras och har oftast sin upphovsman i andra länder. I Sverige har dessa program ofta använts för ett mer generellt stöd dvs. alla föräldrar erbjuds att delta i programmen vilket kan innebära att man inte uppnår avsedd effekt. Det framgår dessutom att merparten av programmen saknar lättillgänglig och vetenskaplig dokumentation. Det finns således, menar man, ett behov av universella föräldrastödsprogram som utvärderats vetenskapligt och som kan påvisa pålitliga och effektiva resultat i en svensk kontext.

Den nationella strategin är tänkt att bereda väg för en kompetenshöjning av samhällets stöd och hjälp till föräldrar i deras föräldraskap. I betänkandet (SOU 2008:131) anges som riktlinjer för strategin:

- ett generellt föräldrastöd utformat så att det kan erbjudas alla föräldrar med barn 0–18 år
- att föräldrastödet ska vara tillgängligt i hela landet
- att föräldrastödet ska utgå från ett barnperspektiv

Exemplet Umeå
I Umeåregionen startades, hösten 2011, föräldrastödsverksamheter riktade till breda föräldragrupper där olika metodik användes. Umeåregionen var en av kommunerna som fick ta del av de bägge satsningarna med sammanlagda medel på 17 miljoner, ungefär hälften fördelat mellan praktik och forskning. Föräldrastödet organiserades i den s.k. ”Familjepeppen” som är en övergripande organisation bestående av styrgrupp, forskargrupp, projektteam och Umeåregionens arbetsgrupp, där styrgruppen leder projektteamet och ansvarar för att projektet bedrivs i linje med projektansökan. Gruppens representanter består av ansvariga inom Västerbottens läns landsting, Umeåregionens kansli, kommundelarna i Umeå kommun, länsbildningsförbundet, socialtjänsten och skolkontoret i Umeå kommun, UmeBRÅ samt en representant för forskargruppen. Projektteamet har ett övergripande operativt ansvar för projektets genomförande och arbetar för långsiktig utveckling av föräldrastöd inom de samverkande kommunerna. Projektteamet skall vara informationsbärare mellan styrgrupp, forskargrupp, kommunerna och övriga projektaktörer. Projektteamet har två ansvarsområden. Det första är att ha ett övergripande samordningsansvar där uppgifter som marknadsföring, informationsspridning, samt att representera den operativa delen i forskargrupp, styrgrupp, arbetsgrupp ingår. Projektteamet ska också samordna och organisera utbildningsinsatser, seminarier och konferenser. Projektteamets målsättning är att föräldrastödet som bedrivs i projektform ska implementeras i ordinarie verksamhet. Projektteamet ansvarar särskilt för att hitta strategier för att nå ut till högprioriterade grupper http://familjepeppen.se/about.

I Umeå hade man, istället för att satsa på några enstaka program, bestämt sig för mer vida ramar och erbjöd ett s.k. ”smörgåsbord” av föräldrastödsprogram. Exempel på sådana var bl.a. Aktivt föräldraskap (Active Parenting), COPE-programmet, Familjekraft, Familjeverkstan, Family-lab. Eftersom Umeå satsade på att erbjuda olika föräldrastöds-program väcktes en fråga om vilka skillnader och likheter det kan finnas mellan dessa.

Regeringens satsning på föräldrastödsutbildning är tudelad dels vill man bygga upp den praktiska verksamheten och dels vill man få denna utvärderad. Följande forskningsstudie är relaterad till projektet genom att belysa föräldrastödsledares arbetssätt.

2. Syfte och frågeställningar

Huvudsyftet är att undersöka om det finns skillnader mellan verksamma utbildningsledare inom olika föräldrastödsprogram i Umeåregionen ifråga om intention och målsättning för föräldrastöd och vilka resultat man tror sig uppnå**.** Ett mer pragmatiskt utformat delsyfte är; Hur trogen är man till manual eller övrigt material i utformandet av föräldraträffarna?

Några av de frågeställningar som särskilt skall belysas:

Hur argumenterar olika företrädare för det innehåll som man har i sina program riktat mot föräldrar och vilka är intentionerna?

Vad menar man är skillnaden mellan olika föräldrastödsmetoder?

Vilka föräldragrupper har och har inte deltagit i utbildningarna?

Hur arbetar man som föräldrastödsledare och vad har resultatet blivit?

Vilka är de viktigaste erfarenheterna man gjort som ledare och vilka är de upplevda behoven av föräldrastödsprogram?

3. Metod

De fyra program som valdes ut att studeras var de som hade igångsatts inom ramen för projektet och var jämförbara i sin design och metod. Den fördjupade studien av de utvalda föräldrautbildningsprogrammen utfördes genom semistrukturerade intervjuer med kursledare och observationer från olika kurstillfällen för att därigenom jämföra med de uttalade ambitioner man hade och hur sedan utfallet blev. I intervjusituationen följdes en frågemanual med öppna frågor där ytterligare frågor kunde ställas som därigenom förmerade informationen från informanterna. I de 20 intervjufrågorna som ställdes gjordes en kartläggning om bakgrunden för hur föräldraträffarna påbörjades, vilka föräldragrupper man vände sig till, de erfarenheter man gjort i sitt arbete som ledare, för- och nackdelar med sitt arbetssätt etc. (bilaga 2). Ett missivbrev skickades ut till samtliga aktiva ledare med beskrivning av projektet och en förfrågan om intervju och observation kunde genomföras (bilaga 1). I observationerna låg fokus framförallt på ledarnas sätt att agera och kommunicera med föräldragrupperna under träffarna. Även manualinnehållets inverkan på föräldrastödsträffarna försökte lokaliserats. Observationen gjordes under pågående föräldrastödsträffar i olika program med föräldragrupper.

Alla intervjuer spelades in, varefter de transkriberades. Därefter förkortades meningarna genom att behålla det mest innehållsrika i informationen. Det substantiella innehållet lokaliserades relaterat till syfte och frågeställningar. Förståelse söktes utifrån vad intervjupersonerna berättade för att därigenom söka finna mönster i svaren. Utifrån denna förenkling av transkriptionerna söktes efter koder, vilket innebar ytterligare en reducering av de intervjuades utsagor. Detta för att strukturera data för att därigenom göra materialet mer överskådligt. Därefter grupperades materialet i olika kategorier. För att få en överblick över intervjudata skapades kategorier där först alla svar sorterades in i olika undergrupper. Alla skapade koder utifrån meningsbärande enheter som sedan sorterades in i grupper och namngavs. Vissa koder kunde förekomma i olika kategorier som i vissa fall slogs ihop. Kategorierna tematiserades därefter, med utgångspunkt från intervjumanualen (bilaga 2), i under fyra huvudrubriker; Ledarnas målsättning och intention med föräldrautbildning (frågorna 2, 9, 10, 11, 15), Ledarnas erfarenheter och behovet av föräldrastöd (fråga 5, 6, 7, 8, 14, 19, 20). Programtrohet och manualens betydelse i arbetet med föräldrastöd (fråga 3, 4, 13, 15, 16) och För- och nackdelar med programmen och framtida förbättringar (fråga 12, 17, 18), för att därigenom tydliggöra helheten i materialet.

Observationerna gjordes genom att ledare och presentationerna inför deltagarna var i huvudfokus. Det ledarna sa och gjorde antecknades och renskrevs direkt efter genomförd observation. Syftet med dessa observationer var att hitta gemensamma och skilda strukturer och innehåll för de skilda föräldrastödsprogrammen i praktiken. Presentation av materialet görs genom att en observation beskrivs i sin helhet medan de övriga enbart sammanfattas. Observationen som beskrivs i sin helhet får utgöra en beskrivning på de hur de övriga träffarna genomfördes eftersom de studerade exemplen till stor del hade likartad struktur och upplägg.

Urval

Urvalet av intervjupersoner gjordes utifrån den namnlista som tillhandahölls genom personal från Familjepeppen. Det fanns ett implicit krav från ansvariga för Familjepeppen, på de aktiva ledarna i familjestödssatsningen, att ställa upp på intervjuer och bidra med de erfarenheter och kunskaper man inhämtat genom sitt praktiska arbete som ledare för föräldragrupperna. I intervjusituationen och i missivbrevet ställdes också frågan om möjligheter till att genomföra observationer av de pågående föräldraträffarna. Utfallet blev att fem observationer

genomfördes; två grupper inom COPE-programmet, en grupp inom Aktivt Föräldraskap (Active Parenting), Family-lab och en föräldragrupp som bedrevs i Familjeverkstans regi. Det kan nämnas att det delvis fanns ett visst motstånd från föräldrastödsledarna till att bli intervjuade men framförallt till att bli observerade under föräldraträffarna. Konsekvensen blev en tidsmässigt utdragen intervjuprocess, med relativt få observationer som blev utförda. Anledning till detta motstånd kan kanske ha sin förklaring i att man inte ansåg sig ha kommit igång med föräldrastödsverksamheten och att man därigenom kände sig för oerfaren. Ytterligare en orsak kunde vara att man ville ta hänsyn till och inte uppröra de föräldrar som deltog i programmen.

Det skickades ut förfrågan via mail till alla ledare i Umeå regionen under hösten 2010 och våren 2011 (bilaga 1). 17 intervjuer gjordes efterhand som svaren på mailen kom in och datum för intervju bestämts. De sista intervjuerna slutfördes efter att ett flertal påminnelser och även telefonsamtal hade gjorts, för att få till stånd en sammankomst. Den sista observationen gjordes i januari 2012.

Etiska utgångspunkter

Vetenskapsrådets forskningsetiska principer har i möjligaste mån följts. Individskyddet innebär att personer inte får utsättas för psykisk eller fysisk skada, förödmjukelse eller kränkning och är indelat i fyra huvudkrav. Det första är informationskravet vilket innebär att deltagarna i en studie alltid skall informeras om dess syfte, deras uppgift i studien, frivilligheten att delta samt att de har rätt att avbryta sin medverkan när man helst vill. Samtyckeskravet innebär att deltagarna själva skall kunna bestämma och samtycka om sin medverkan och kunna avbryta utan att detta skall innebära några negativa konsekvenser för den enskilde deltagaren. Konfidentialitetskravet innebär att de uppgifter och information om deltagarna, som framkommer under studiens gång, skall förvaras på ett sådant sätt att det inte kommer obehöriga till del. Alla identifierbara uppgifter skall också lagras så att dessa inte kan spåras av utomstående. Det fjärde och sista är nyttjandekravet innebär att den information som framkommer om deltagarna inte får nyttjas på annat vis än i forskningssyfte.

Det informationskrav som hanterades i föreliggande studie föregicks med att huvudansvariga inom Familjepeppen meddelat ledare för varje föräldrastödsprogram som mottagit ekonomiskt stöd att dess verksamhet skulle beforskas. Inför starten av denna studie skickades ett missivbrev ut till alla ledare för de program för föräldrastöd som skulle startas (bilaga 1). Vid samtycke betonades också muntligen vilka premisser som gällde, att data och information skulle behandlas konfidentiellt dvs. att inte data skulle kunna härledas eller personifieras och att inte dessa data skulle användas i något annat syfte än denna studie. Det finns olika problem kring etiska ställningstaganden eftersom semi-strukturerade intervjuer av en explorativ karaktär, kan informerat samtycke inte alltid ges vid ett enstaka tillfälle. Intervjuaren vet inte på förhand vilka frågor som kan tänkas formuleras under en intervju vilket kan få till konsekvens att intervjupersonerna inte heller vet vilken information som de ska delge (Kvale & Brinkmann 2009). De kan då inte ge sitt samtycke i förväg. För att tydliggöra och undvika sådana problem togs detta upp vid intervjuns början och att intervjupersonerna tillfrågades vid avslutad intervju om informationen kunde användas i studien.

Andra etiska problem som också måste tas hänsyn till är de både implicita och explicita krav, som fanns på deltagarna, att delta i den forskning som skulle genomföras inom ramen för projektet Familjepeppen. Det var ett frivilligt tvång som deltagarna existerade under. När intervjuerna genomfördes fanns det ett relativt stort intresse att delge sina erfarenheter av att

arbeta som ledare och öppenheten var också stor. Däremot var intresset svalt ifråga om att ge sitt godkännande till att observationer av föräldrastödsträffar skulle genomföras. Anledningarna till detta kan sökas på flera plan bl.a. kan informanterna känt en utsatthet i sitt ledarskap eftersom detta utgjorde själva studieobjektet. Även upplevelsen av att inte riktigt kunna förklara för föräldragruppen att en observation skulle genomföras kunde utgöra vara ett hinder för samtycke.

Redovisningsform och disposition

Presentationen inleds med att en bakgrund ges till familjens och föräldraskapets förändrade funktion över tid. Därefter ges en kort beskrivning av de fyra föräldrastödsprogrammen som ingår i studien. Redovisningen av resultatet inleds med en presentation av intervjupersonerna. I den fortsatta presentationen har intervjudata indelats i fyra temarubriker där den första beskriver ledarnas målsättning med sitt arbete och i den andra deras erfarenheter som ledare och det upplevda behovet av föräldrastöd. Under det tredje temat beskrivs manualens betydelse för föräldrastödsarbetet och i det sista tas de för-/nackdelar som upplevs med programmen och de möjliga förbättringar som kan göras. I observationsstudien redovisas data från en studie mer grundligt medan de övriga sammanfattas. Observationen som beskrivs i sin helhet får utgöra en beskrivning på hur de övriga träffarna genomfördes eftersom de studerade exemplen till stor del hade likartad struktur och upplägg. Resultatet avslutas med att en längre sammanfattning görs. I den sista rapportdelen ges en teoretisk förståelseram till resultatet med en avslutande analys. Arbetet avslutas med att en kritisk diskussion tar vid med avslutande frågeställningar.

4. Problembakgrund

I det följande kommer en kort beskrivning av familjens förändrade funktion att göras och hur uppväxtvillkoren för barn och ungdomar har förändrats.

Familjens förändrade roll och funktion

Familjen är den kanske äldsta formen av mänskliga institutioner. Familjebildning har haft ett mångskiftat uttryck gällande olika struktur och form. Också när det gäller dagens värld finns det ett otal skilda synsätt på konkreta former för familjebildning (Therborn 2004). Om man ser till den familjepolitik som bedrivits i Sverige efter andra världskriget har man haft en vilja att sitta på två stolar. Dels har man i vissa tider stöttat den traditionella familjebildningen, dels har man försökt att ersätta dess funktioner (Bäck-Wiklund & Bergsten 2003). Ambivalensen i den förda svenska familjepolitiken kan hänföras till kvinnans alltmer förändrade aktiva roll på arbetsmarknaden. Kvinnan bär fortfarande huvudansvaret för familjen men kvinnans ekonomiska oberoende och självbestämmande har ökat väsentligt under de sista 50-60 åren (Lundqvist 2009 http://dspace.mah.se/handle/2043/8140). Förändringen av familjelivet och föräldraskapet har idag radikalt förändrats till form och innehåll i Sverige jämfört med tidigare. År 2008 fanns det 22% traditionella kärnfamiljer med hemmavarande barn i ålder 0-17 och 24% var ensamstående (http://www.ssd.scb.se). Familjen som samhällsfunktion i den svenska nutida historien kan ses som uppdelad i olika perioder. I början av 1900-talet skedde en övergång från bondesamhällets synsätt på familjen som en arbetsenhet. Med industrialismens inträde blev familjen mer urban, med mannen som familjeförsörjare och kvinnan som hemmafru. Efter andra världskriget växte den offentliga sektorn och kvinnan frigjordes från hemmet och barnen tillbringade alltmer av sin tid inom det offentligas regi såsom förskolor och grundskoleverksamhet. I det nutida postmoderna samhället har, med individualism, ökad valfrihet, reflexivitet, sökande etc., föräldrarollen blivit alltmer otydlig. De olika mediebilderna om föräldraskap som förmedlas idag bidrar till att göra individen som förälder mer osäker än vad som tidigare var fallet. Sammanhållningen i familjen grundade sig, i det agrara samhället, på det gemensamma arbetet för att överleva. Idag är det andra ”bindemedel” som gör att familjen håller samman. Dels är det ”kärleken” som skall genomsyra familjen och bidra till sammanhållningen mellan familjemedlemmarna och dels är det samhällsansvaret som de vuxna skall bära i familjen i form av omsorg och socialisation (Heidegren och Wästerfors 2008). Den eskalerande reflexiviteten, vilken innebär att man som individ har fler jämförelsegrunder och alternativa sätt att vara och leva på, gör att vi hela tiden är utsatta för olika valmöjligheter som både ger en stor frihet men samtidigt också större otrygghet för individen (se bl.a. Giddens 1990). Som Johansson m.fl. (2002) beskriver det att

> (…) *vardagslivet lämnas inte längre ifred, utan görs till föremål för analyser och tolkningar som sedan används som underlag för handling. Kunskaperna hämtas bl.a. från medier och från det stora utbudet av populärvetenskaplig litteratur* (a.a. S. 16).

Denna ökade reflexivitet har sin upprinnelse i de snabba samhällsförändringarna som skett de senaste årtiondena. De flesta föräldrar är medvetna om att deras barn kommer att leva i en helt annan värld än de själva växte upp i. Föräldrarollen och uppväxtvillkoren för barnen förändras allt snabbare genom att nya koder för umgänge, inom både familj och i andra sociala relationer inträder. Idag lever barn och föräldrar med ett flertal potentiella valmöjligheter, i olika sammanhang i livet och ett antal olika livsideal att sortera ur. Samtidigt har kraven förändrats och ökat på den enskilde gällande självdisciplin och självförverkligande. Genom förändrade relationsmönster, med nya koder för umgänge, påverkar detta också människan i hennes livssfärer t ex. familj, förskola, skola, på arbetsplatsen, vilket innebär att

familjemedlemmarna lever sin vardag i olika verkligheter. I var och en av dessa miljöer måste barnet kunna läsa av vilka koder, vilket kräver social kompetens och god kommunikationsförmåga (Dencik 2011).

Familjelivets ideal och realiteter

Det unika idag är att den uppväxande generationen besitter kunskap som i vissa delar är mer eller mindre okända för den äldre. Gårdagens kunskap kan i vissa delar vara irrelevant för unga människor och som Dencik (2011) skriver:

> *Ett barn förväntas idag i högre grad än tidigare att själv kunna koda av vad som händer, att själv finna sig till rätta och välja vad som i en given kontext är mest lämpligt att göra – utan att dessförinnan ha blivit tillsagd eller känna till vad som i den givna situationen faktiskt är rätt och ändamålsenligt. Det är med avstamp i denna iakttagelse man kan hävda att barnet idag står inför att leva och utvecklas utifrån en i förhållande till* (…) *föräldragenerationen fullkomligt förändrad social grammatik* (a.a. S. 40).

För föräldrar är föräldraskapet mångfasetterat. Dels ska man förstå barnets behov på bästa sätt och dels ska man svara emot samhällskraven på att vara en ”god” förälder. Detta resulterar i att föräldrar måste motsvara de sociala samhälleliga kraven och samtidigt leva upp till de egna som föräldrar. Man försöker att behålla fasaden, om att allt bara är bra i familjeprojektet, med hjälp av symboler och andra uttryck. En sådant symboliskt uttryck kan tom gälla inköpet av blöjor som följande citat ur en intervju med en mamma från Bäck-Wiklund och Bergstens (2003) studie beskriver.

> *Om man inte väljer Pampers, så betraktas man som en dålig mor. Man måste ha det även om de är de dyraste* (a.a. S.115).

I olika undersökningar menar många kvinnor att man saknar gemensamma upplevelser och aktiviteter i familjen. En bidragande orsak till denna upplevda förändring av sammanhållningen inom familjen kan förklaras med individueringsbegreppet vilket bl.a. innebär att alltfler individuella aktiviteter sker utanför familjens sociala nätverk (Dencik, 1999). Ofta upplevs att man inte hinner med gemensamma aktiviteter, utan man blir istället tvungen att konstruera en gemenskap genom olika nya ”ritualer”. En sådan ritual kan vara det såkallade ”fredagsmyset” (Bäck-Wiklund & Bergsten 2003).

Avslutningsvis kan motivet till att föräldrastödsprogrammen igångsatts, bero på de snabba samhällsförändringarna som inneburit en kluvenhet inför föräldraskapets förändrade roll. Idag finns det större frihet och möjligheter i föräldrarollen genom ökad reflexivitet, valfrihet, sökande etc., vilket också inneburit att föräldrarollen blivit mer otydlig och mångfasetterad. För att uppnå en känsla av trygghet och stabilitet kanske man som förälder strävar efter mer traditionella former av föräldraskap.

5. Presentation av fyra föräldrastödsprogram

I det följande beskrivs de föräldraprogram vars företrädare intervjuades. Presentationen ger en kortfattad redogörelse om metodernas bakgrund, innehåll och olika utgångspunkter som man har i föräldrastödsarbetet.

Cope-programmet

Cope är ett manualbaserat föräldraprogram utvecklat av den kanadensiske pedagogikprofessorn Charles E. Cunningham. Programmet har använts i Sverige sedan 2000 (http://www.sinus.se/). Huvudsyftet med Cope är *att stärka föräldrar i sitt föräldraskap och skapa öppningar för ett alternativt föräldraskap som syftar till att förbättra samspelet i familjen och bygga stödjande nätverk* (http://familjepeppen.se/cope).

De teoretiska utgångspunkterna, för Cope, tar sin ansats i social inlärningsteori och kognitiv beteende terapi (KBT). Man menar att föräldrar fungerar som modeller för sina barns beteenden och att de föreställningar och förväntningar som föräldrar har på sina barn kan innebära att mönster stärks hos barnen, med resultatet att negativa beteenden eskalerar (Cope-kursledarmanual 2008).

Upplägget i en Cope-kurs består av 8 - 10 föräldraträffar, om två timmar/gång per vecka. Varje föräldragrupp består av cirka 20 - 30 föräldrar vilket, menar man, gör programmet kostnadseffektivt. Deltagarna placeras i smågrupper om 4 -7 deltagare och smågruppsledare utses. Varje lektion är manualstyrd men ger, menar man, ett stort utrymme till deltagarna själva att diskutera både i liten och stor grupp (Cope-kursledarmanual 2008 och http://familjepeppen.se/cope). Lektionerna är noga strukturerade och

> (…) *avhandlar en strategi, exempelvis hur man uppmuntrar och förstärker positivt beteende. Strategierna bygger på inlärningsteoretiska principer (KBT)* (Cope-kursledarmanual 2008. s. 9).

Under varje lektion visas 1 - 3 filmscener som sedan ligger till grund för diskussion. Innehållet i filmerna visar ofta en förälder som på något sätt gör fel i förhållande till sitt barn. Därefter diskuteras möjliga alternativa sätt att bemästra situationen. Man riktar sig till alla slags föräldrar, även s.k. ”högriskfamiljer” som på olika sätt har svårt att ta sitt föräldraansvar (Cope-kursledarmanual 2008). Kursledarna bör ha pedagogisk kompetens, kunskap om barn med svårhanterligt beteende och vana vid att leda grupper (http://www.svenskacope.se). Cope riktar sig till föräldrar som upplever behov av stöd i sitt föräldraskap och har barn i åldrarna 3 -12 år. Inom programmet finns också ett innehåll riktat till föräldrar med tonårsbarn; tonårscope (http://familjepeppen.se/cope).

Aktivt föräldraskap

Föräldrastödsprogrammet Aktivt föräldraskap var ett av det första som lanserades i Sverige och är framtaget av Michael Popkin, men har översatts och omarbetats till svenska förhållanden av Aktivt föräldraskap i Sverige (http://www.activeparenting.se) . Metoden grundar sig på ett individualpsykologiskt synsätt utifrån bl.a. Alfred Adlers teorier om att stärka personligheten och Rudolf Dreikurs syn på uppfostran utan bestraffning. Även Carl Rogers humanpsykologi dvs. positiva människouppfattning och Thomas Gordon teori om samarbetande ledarskap har lämnat bidrag till Aktivt föräldraskaps program (Popkin 2007).

Anledningen till att man bör gå Aktivt föräldraskap, menar man, är att föräldrar idag inte är konsekventa i sitt föräldraskap. Kurserna i Aktivt föräldraskap lär ut ett förhållningssätt som

ska stärka föräldrars självförtroende vilket gör att man som föräldrar kan agera mer tydligt i relation till sina barn. Begreppet ”aktiv” betonas pga. att metoden kräver att deltagarna är engagerade eftersom:

> (…) *det är föräldrarns uppgift, snarare än barnets, att ha ledarrollen i familjen* (Popkin 2007. s. 14).

Den föräldrastil som man eftersträvar inom Aktivt föräldraskap är den sk ”aktiva” eller ”auktoritativa” vilken är, menar man, ett mellanting mellan den ”undfallande” och den ”auktoritäre” föräldern (Popkin 2007, http://familjepeppen.se/active-parenting). Man menar att programmets innehåll syftar till att föräldern skall uppmuntra barnet till samarbete och sporra till utveckling. Metoden är tänkt att leda till att föräldern får ett mer demokratiskt sätt att vara förälder på vilket innebär att man alltid kan uttrycka sin vilja men inte alltid få igenom den. Den demokratiska ledarstilen syftar till att barnet skall ta mer och mer ansvar, som innebär att föräldern successivt vidgar sina gränser (Popkin 2007). Det man också, inom Aktivt föräldraskap, eftersträvar är att ge föräldrar möjlighet att se alternativ till sin föräldrastil och inte auktoritärt försöka förändra barnets beteende. Ett föräldraskap ska vara baserat på uppmuntran, med syfte att bygga upp och förbättra barnets starka sidor. Målet med fostran är att ge barnet möjlighet att utveckla sin självkänsla, sitt självförtroende, samarbetsförmåga, mod och att ta ansvar (Popkin 2007).

Metoden i Aktivt föräldraskap grundar sig på att föräldragruppen träffas cirka 6 gånger och då tillsammans med en eller två ledare. Programmet riktar sig till föräldrar med barn i åldern 0-18 år http://www.activeparenting.se/foraldrakurser.html. Man samlas kring olika skrivna manualer s.k. deltagarhandledningar och diskuterar ett kapitel för varje gång. Detta material kompletteras med filmsekvenser, rollspel, gruppövningar, diskussioner och hemuppgifter baserade på vardagliga situationer mellan föräldrar och barn. Ledarnas uppgift är att försöka hjälpa deltagarna att se konsekvenserna av olika föräldrabeteenden. Syftet är att skapa en förståelse och kunskap om sitt eget och sitt barns beteende. Man vill därigenom undvika användningen av belönings- och bestraffningssystem, eftersom denna form av föräldraskap hänförs till det auktoritära sättet, vilket inte är ett jämlikt sätt att bedriva föräldraskap på (Popkin 2007). De föräldraprogram som ges är riktade till föräldrar med barn i åldrarna 9 månader till 4 år - *Aktiva småbarnsföräldrar,* för barn mellan 5-12 år samt för tonårsföräldrar - *Aktivt föräldraskap idag* (http://familjepeppen.se/active-parenting).

Familjeverkstan

Familjeverkstan är ett svenskt program som finansierats av Socialdepartementet och Folkhälsoinstitutet. Det huvudsakliga målet är att nå så många föräldrar som möjligt med tanken att dessa lära av varandra. Det finns ingen bestämd manual för övningar och uppgifter utan varje träff bygger på en film med ett visst tema (Forster 2008). Man är inriktade på föräldrar med barn i åldern tre till tolv år (http://www.fhi.se) .

De teoretiska utgångspunkterna grundar sig i inlärningspsykologisk teori och metoden är att man studerar hur föräldrarna gör i filmer som deltagarna sedan diskuterar för att lära sig att se alternativa lösningar. Ett anknytningsteoretiskt perspektiv ligger också till grund för hur relationen mellan barn och förälder kan stärkas (Forster 2008a). Målet med Familjeverkstans verksamhet är att förändra föräldrars beteenden, och man pratar om att öppna upp för *alternativa tankar som är mer funktionella* (Forster, 2008. s. L7).

Upplägget i Familjeverkstans sammankomster utgår från att man visar filmer med nytt tema för varje gång. Som exempel på teman är ”uppmuntran och belöningar, välj striden, positiv kommunikation” etc. (Forster 2008 II). Mellan träffarna får föräldrarna hemuppgifter med praktiska övningar (http://www.fhi.se).

Family-Lab

Grundaren av Family-Lab - Jesper Juul - menar att de teoretiska perspektivet utgår från familjeterapeuten och existentialisten Walter Kemplers idéer om föräldraskap. Under en tid samarbetade Kempler också med Fritz Perls, gestaltterapins fader, vilket kan förklara att man, inom Family-Lab har en holistisk syn på familjen. Man menar att målsättningen är att arbeta för att uppnå livskvalitet inom familjen dvs. i relationen mellan familjemedlemmarna. Juul menar att det läggs för mycket fokus på barnets beteende idag och han vänder sig emot allt tal om beteendeförändring. Juul frångår också nödvändigheten av att använda olika metoder vilket exemplifieras av hans beskrivning av barnet och konsekvensen av metodanvändning i boken ”*Det kompetenta barnet*”:

> *Barn är från födseln sociala och mänskliga och för att vidareutveckla dessa kvaliteter behöver de bara vara tillsammans med vuxna som handlar socialt och mänskligt. Varje form av metod är inte bara överflödig, den motverkar också sitt syfte då den gör barnet till ett objekt för sina närmaste* (A.a. s. 11).

Juul är också kritisk mot den evidensbaserade forskning som bedrivs idag och ”legitimerar” olika slags metoder inom föräldrastödsprogram. Han menar att

> *kraven på evidensbaserade metoder är främst av politisk natur. Hela fältet av föräldraskap och pedagogik är för närvarande så kaotiskt att såväl politiker som professionella frestas att hitta försäkringar och bevis i ”vetenskapen”. Evidensbaserat har kommit att betyda ”rätt” eller ”bra” – oemotsagt! En alternativ inställning, baserad på erfarenhet och tvärvetenskapliga upptäckter, får problem eftersom den vägrar att producera förenklade metoder och därmed inte lätt kan ”bevisa” sin giltighet/framgång* (http://www.family-lab.se).

Den målgrupp som man riktar sig till är de ”konstruktivt osäkra” föräldrarna, vilka är nyfikna, engagerade och sökande. Man talar om integritet, lika värde, ansvar och äkthet och utgår från Juuls grundprinciper, där man som förälder lär sig känna vart de egna gränserna finns, eftersom barnets gränser skapas genom omgivningens behov av integritet. Föräldrar skall lära sig förstå och bemöta sina barn med respekt (http://familjepeppen.se). Man har 6 föräldraträffar och man tar betalt med en liten engångssumma för den litteratur som man tillhandahåller (http://familjepeppen.se). Ledarutbildningen är intern och pågår i 8 dagar med Juul som handledare. Efter det att utbildningen är genomförd får man sedan tillgång till hans föreläsningsmanualer (http://www.family-lab.se).

Sammanfattning och slutsatser

Samtliga fyra föräldrastödsprogram bejakar föräldrars inneboende kapacitet för att tillskapa ett positivt föräldraskap. Programmen baseras på, var för sig, olika teorier men samtliga har relativt gemensamma mål för sin verksamhet. Man talar om att stärka föräldrarollen, hitta alternativa lösningar i sin föräldraroll, uppmuntra barnet, välja sina strider etc. Cope och Aktivt föräldraskap har sin utgångspunkt i de på förhand givna manualerna. Familjeverkstan har ett mer löst hållet innehåll. Family-lab frånsäger sig allt rörande metoder som man menar i

slutänden bara används i ett manipulativt syfte. Man vill inte heller tala om att förändra barnets beteende vilket skiljer ut Family-lab från de övriga programmen.

5. Resultat

I det följande kommer intervjusvaren att presenteras utifrån de program som intervjupersonerna företräder. Intervjuresultatet ställs i relation till varje föräldrastödsprograms tänkta innehåll dvs. vilka intentioner kan man utläsa av programinnehållet och vad vill respektive ledare uppnå med sitt arbete? Redovisningen, av varje delresultat, inleds med en beskrivning av likheter och skillnader i materialet, därefter redovisas observationsstudierna och avslutas med en konklusion av olikheter och gemensamma synsätt som återfinns i resultatet. Varje intervjuperson har en bokstav som representerar denne, se tabell 1.

Presentationen utgår från intervjumanualen (bilaga 2), men har tematiserats under fyra huvudrubriker; Ledarnas målsättning och intention med föräldrautbildning, Ledarnas erfarenheter och behovet av föräldrastöd, Programtrohet och manualens betydelse i arbetet med föräldrastöd och För- och nackdelar med programmen och framtida förbättringar.

Presentation av intervjupersonerna

Sjutton utbildare från fyra olika föräldraprogram intervjuades i delprojektet. Från Cope-programmet (kommunalt ansvar) intervjuades åtta ledare, fyra från Aktivt föräldraskap (kommunalt ansvar), från Familjeverkstan (Studieförbundet Vuxenskolan) var det tre och två intervjuades från Family-Lab (Sensus-studieförbund). Hälften av de intervjuade hade socionomexamen och de övriga hade grundskolan eller barnomsorgen som arbetsfält. Samtliga hade också arbetat länge inom det sociala och pedagogiska området innan man hade åtagit sig uppdraget som ledare för något föräldraprogram. Sexton av de intervjuade var kvinnor och en var man. Denna representation var också, menade en del av de intervjuade, synonymt med den övriga aktiviteten inom programmen dvs. att de flesta aktiva var kvinnor. Alla informanter var etniskt svenskfödda och hade inget utomeuropeiskt påbrå. Arbetet som ledare för programmen ingick i de intervjuades ordinarie tjänster men endast några få hade ekonomisk kompensation för den kvällsaktivitet man utövade. Sju av de intervjuade bedrev eller hade arbetat med föräldrastöd i Umeå, medan resterande gjorde detta i mindre tätorter i Umeå-regionen, se tabell 1.

På frågan om *hur länge man varit föräldrastödsutbildare?* hade den som tidigast genomgått ledarutbildning gjort detta i mitten av 1990-talet (h). Det fanns också de som var färska som ledare och just haft sin första grupp (c) eller skulle påbörja sin andra (n). De personer som haft flest grupper hade sammanlagt varit ledare för cirka 20, (a) och (h), dessa var från Cope-programmet, se tabell 1.

Tabell 1. De intervjuades yrke, kön, erfarenhet och aktivitet som ledare. Varje deltagare presenteras med en () bokstav.

	Antal	Utbildning	Antalet grupper man haft	Verksamhetsort
1. Cope (kommunalt ansvar)	8	5 socionomer. (a),(b),(d)(e)(f) 3 Barnskötare/ förskollärare(c),(g),(h)	(a) ca 20 st, (b) 6 st, (c) 1 st, (d) ca 20 st, (e) ca 8 st, (f) ca 6, (g) ca 6 st, (h) 20 st.	Umeå:(a) (b)(c)(g)(h) lokal samh. (d)(e)(f)
2. Aktivt för-äldraskap (Kommunalt ansvar)	4	2 socionomer (i), (j) 2 förskolärare (k),(l)	(i), (j), (k) 7 st (l) 12 st grupper	Lokal samh: samtliga
3. Familjeverk. (Studieförb. Vuxenskolan)	3	1 socionom (m) 2 förskol. (n) (o)	(m) 2 st, (n) 1 st, (o) 13 st	Lokal samh: samtliga
4. Family-Lab (Sensus)	2	2 specialpedagoger	(p) 3 st o (q) 3 st	Umeå samtl.

Ledarnas målsättning och intention med föräldrautbildning

Anledningen till att intresset väckts initialt till att börja arbeta som ledare med föräldrautbildningarna kunde variera. Det främsta skälet var ändå att någon av cheferna på arbetsplatsen hade ”fastnat” för ett föräldrastödsprogram och sedan ställt en förfrågan om ledarskap. Ytterligare en anledning, till att man utbildade sig till föräldrastödsledare, var att man menade att det fanns ett lokaliserat behov av en förebyggande föräldrastödsverksamhet, där målsättningen var att öppna upp för alternativa sätt att agera som förälder.

Cope-programmet

Ledarna inom Cope menade att det främsta motivet med att arbeta efter metoden, var att programmet hade ett bra innehåll, var manualstyrt och att det fanns behov av ett förebyggande arbete. Insikten hade fötts om att föräldrarna själva kunde diskutera sig fram till svar genom att det startades ett forum där man kunde dela med sig av sina erfarenheter. Man menade att Copemetoden var ett bra verktyg för föräldrar till att få större förståelse för sitt föräldraskap.

De idéer och den målsättning som Cope-ledarna främst hade med sitt arbete var att stärka föräldrarollen, genom att visa på alternativ i den vardagliga praktiken. En huvudstrategi i föräldraarbetet var att lägga fokus på hur man agerade som förälder och inte på hur barnet gjorde eller betedde sig. Ledarna återkom ofta till att målsättningen var att få föräldrarna att må bra i sin roll eftersom detta, menade man, ytterst påverkade barnets välmående.

Aktivt föräldraskap

Inom Aktivt föräldraskap talade de intervjuade ledarna om att försöka uppnå ett förändrat förhållningssätt och en ökad medvetenhet hos föräldrarna i deras roll. Man ville också få dessa att inse sin betydelse för barnet dvs. att man, som förälder, förstår sina barn bäst. Ledarna ville också få föräldrarna att se olika möjligheter i sitt föräldraskap och på så sätt få en insikt om sin betydelse för sina barn. Genom att man som förälder har tagit steget till att börja samtala om föräldraskap och delge andra föräldrar sina tankar fanns det, menade man, möjlighet att bryta gamla invanda mönster. De intervjuade ledarna ansåg också att de själva påverkades och hade förändrat sitt synsätt på föräldraskap. Man fick ett bredare perspektiv på hur man kan vara och fungera som förälder.

De ledare, som arbetade med Aktivt föräldraskap, menade att programmet främst var inriktat på att förebygga och bemästra olika problem som föräldrar kunde uppleva i relation till sina barn. Det främsta syftet och målsättningen med föräldrastödsträffarna var att lära ut olika förhållningssätt som kunde underlätta relationen mellan föräldrar och barn.

Familjeverkstan
Inom Familjeverkstan menade man att det var viktigt att nå ut till så många som möjligt för att kunna påverka och stärka föräldrar i sin roll genom att öppna upp för samtal och få föräldrar att våga prata om sin situation. Man konstaterade ändå att

> *det spelar ingen större roll vilket program man går.* (---) *Man behöver inte ha problem men man kan bli något bättre.* (m)

Målsättningen med Familjeverkstans arbete var att föräldrar skulle mötas och diskutera föräldrarollen, med syfte att visa på att också andra föräldrar kunde ha det likadant som en själv. Utgångspunkten med föräldraträffarna var att deltagarna kunde ge varandra råd och tips och genom kursmaterialet hitta olika alternativ och därigenom förändra sitt beteendemönster.

> *Målet är att få med så många som möjligt. Att ändra vissa tankesätt. Man är inte färdig bara för man har gått en kurs. Att man vågar diskutera sådana här frågor. Det är ofta tabu. Hur man bara uppfostrar. Det är svårt att uttrycka tillkortakommanden. Man lär sig att uttrycka sej i en sån här grupp. Man lär sig att lyfta frågorna.* (m)

Family-Lab
Ledarna inom Family-Lab menade att det var viktigt att, som förälder, arbeta med sig själv för att uppnå ett respektfyllt möte med sina barn. Man talade också om det ”goda föräldraskapet” och hur vi som föräldrar kan hantera den makt som vi har över barnet. Målet var att barnen skulle vara nöjda med *att vara dem de är*, för det krävdes att föräldrarna blev mer tydliga i sin föräldraroll. Att man, som förälder, skulle kunna säja nej med gott samvete.

> *Men hur kan vi förvalta det här med relationskompetens?* (---) *Hur ska vi hitta till ett gott föräldraskap som vi kan ta på oss och ta ansvar för makten som vi har?* (---) *Att vi kan vara de ledare som våra barn behöver.* (…) *det är så mycket fokus på barnet. Det handlar inte om barnet utan att sätta strålkastarna på oss vuxna. Det är ju mycket som vuxna gör som försvårar för barn.* (p).

När de bägge ledarna tagit del av Jesper Juuls tankar och idéer ville man förmedla dessa tankar vidare till föräldrar om hur man t.ex. kan förstå samspelet med sitt barn, hur man kan möta barnet på olika vis, hur man kommunicerar med barnet och hur man som förälder kan vara förebilder och ledare för våra barn.

> *Jesper Juul för mig var en revolution. Det var så starka tankar som påverkat mig oerhört mycket. Hur ska vi hitta till ett gott föräldraskap som vi kan ta på oss och ta ansvar för makten som vi har?* (p)

Ledarnas erfarenheter och det upplevda behovet av föräldrastöd

De erfarenheter och det föräldrabehov som fanns av föräldrastöd var i intervjusvaren nära sammankopplade med varandra och var därigenom svåra att separera. Man refererade ofta sina erfarenheter till ett bejakat behov av föräldrastöd.

Initialt hade ledarna för de olika föräldrastödsprogrammen genomfört ett gediget informationsarbete med att försöka få igång föräldragrupperna. Man hade försökt att nå föräldrar genom flygblad och flyers, men responsen var dålig. Av denna erfarenhet hade man dragit ungefär likartade slutsatser dvs. vikten av att informera i det fysiska rummet. Man inriktade sig på att informera om föräldrastödsprogrammen på föräldra- och personalmöten. Man ansåg att Familjepeppens hemsida hade underlättat arbetet med att nå ut till föräldrar.

Strukturen och innehållet i upplägget under föräldraträffarna följde ett förutbestämt koncept genom manualer eller annat material, men det fanns dock en flexibilitet, vilket kunde relateras till föräldragruppernas behov och önskemål. För att bryta den isolering som många föräldrar sade sig uppleva, såg ledarna som sin främsta uppgift att generera trygghet i grupperna. När trygghet väl hade skapats vågade föräldrarna träda fram och samtala om sitt föräldraskap. Desto mer erfarenhet, man hade som ledare, ju mer trygghet kände man i sitt ledarskap vilket resulterade i att det gavs större utrymme för improvisation i gruppen. I arbetet med föräldrastöd hade man sett hur deltagarnas kunskap om föräldraskap påtagligt ökat under kursernas gång. De föräldragrupper som gick programmen var motiverade och beredda till att förändra och utveckla sin föräldraroll. Den föräldragrupp som samtliga ledare menade var svårast att nå, var främst föräldrar med utomeuropeisk bakgrund. Man hade inte heller haft några sådana deltagare.

Cope-programmet

I de intervjuer som genomfördes med Cope-ledare såg några arbetet med föräldrastödsprogrammen som ett preventivt arbete vilket skiljde sig från de arbetsuppgifter man hade i sin vardagliga yrkesroll som t.ex. socialarbetare.

> *Jag har lärt mig hur mycket som helst. Hur mycket klokhet som helst. Det är långa arbetsdagar men man har alltid ett leende på läpparna. Det är kul att arbeta förebyggande. Hit kommer man för att man har ett motiv med det man gör. Vinsten kommer på en gång. Man har gjort ett aktivt val som förälder. Detta arbete är det roligaste jobbet som jag haft i hela mitt liv. Jag njuter även om jag tar på mig för mycket. Det är så djäkla roligt. Jag brinner verkligen för Cope.* (e)

De intervjuades syn på Copeledarnas roll och betydelse för föräldragrupperna varierade inte i så hög grad, man menade att denne skulle finna alternativa lösningar tillsammans med deltagarna, i deras relation till sina barn. De erfarenheter som några sade sig ha fått genom arbetet som ledare, var att de undvek att agera expert, utan att

> *ledaren spelar roll som den goda föräldern. Och hjälper föräldern att prova på att spela den. Att det leder till något gott. Att man kan lära sej att tänka om och att lägga fokus på något annat.* (a)

En ledare menade att manualen borde modifieras på olika sätt för att därmed riktas till fler grupper i samhället utan att det, för den skull, skapade några problem. Ledarna menade att föräldrarna, som gick programmen, var motiverade och beredda till en förändring och

utveckling av sin föräldraroll. Behovet av stöd hos föräldrarna var stort. Förklaringen, menade man, kunde sökas i den mediala påverkan vilken kunde bidra till att en ökad osäkerhet spred sig bland föräldrar. Inom de pågående programmen, i Umeå-regionen, var den etniska spridningen liten. De flesta deltagare var svenskfödda som på frivillig basis hade sökt sig till kurserna.

Man menade att det var

> *väldigt få med annan etnisk bakgrund. Men det är nog ingen skillnad. Alla barn behöver samma saker.* (d)

Och att

> *Cope är en västerländsk produkt. Svenskt normskapande.* (---) *Men Cope håller på att designas om för Thailändska, Somaliska, Aspergers, ätstörningar osv. Men det är alltid vita föräldrar som går.* (b)

Aktivt föräldraskap
Ledarna inom Aktivt föräldraskap menade att det var viktigt att inte på förhand döma eller bedöma föräldrarna som anmält sitt intresse för att delta i föräldrastödsgrupperna. Vad man som ledare skulle göra var istället att se till varje individs resurser och stötta dem i deras föräldraskap. Programmet hade lokalt fått stor spridning och det genomsyrade nästan hela lokalsamhället. Man hade utbildat olika personalkategorier bl. a. en stor del av personalen i förskolan. Inom Aktivt föräldraskap menade ledarna också att det var manualens innehåll som låg till grund för föräldraträffarna, men att det fanns ett utrymme för en viss flexibilitet. Det var dock ledarens uppgift att leda och fördela ordet. Man var tydliga med att ledaren inte skulle agera expert, utan mer som en guide. Inom Aktivt föräldraskap hade ledarna sett mycket positivt hända på föräldraträffarna, med förändrat tankesätt och beteendemönster. Inte heller inom Aktivt föräldraskap hade man någon större erfarenhet av föräldrar, med annan etnisk bakgrund, som deltagit i föräldrastödsgrupperna.

> *Aldrig haft sådana. Vi har bara haft vita svenskar. Alltifrån lokalvårdare till överläkare. Det har fungerat jättebra.* (l)

Familjeverkstan
Behovet av att prata om tabubelagda frågor, menade ledarna i Familjeverkstan, var stort hos föräldrar idag och att få ställa frågor om

> *hur man uppfostrar. Det är svårt att uttrycka tillkortakommanden* (…). *Men man lär sig att uttrycka sej i en sån här grupp. Man lär sej att lyfta frågorna. Det är ju tystnadsplikt här i gruppen.* (m)

Ledarna poängterade att det inte var en vidareutbildning som deltagarna gick, utan man gick den för att man ville förändra tanke- och förhållningssätt till sina barn. Men som en ledare konstaterade så

> *går man en kurs så löser det inte alla problem utan mönstren sitter ganska djupt.* (n)

Man talade även här om att ledarens roll och främsta uppgift initialt var att skapa trygghet i gruppen för att därigenom bereda möjligheter till att

> *våga släppa fram det man varit med om själv. Att vrida sitt huvud i rätt läge och börja se att föräldrarna själva har resurserna och upptäcker det. Att trygga gruppen. Man kan öppna sig successivt. Styr som ledare till slut. Vad gör man som ledare om det är en alltför tyst grupp? Sekretess. Man måste hålla sig till manualen så att det inte blir för privat.* (m)

Man hade inte heller inom detta program haft några deltagare från andra länder. En ledare menade att

> (…) *det finns bättre program för de nyinflyttade. "Barnen I våra hjärtan" det är mer relevant. Handlar mycket om olika kulturer. Det belyser det bättre.* (n)

En annan anledning till att man inte haft några deltagare från andra länder kunde också bero på

> *hur länge de varit här. Om det har anammat ett svenskt sätt att vara med barnet. Ju äldre barnet blir desto tajtare blir det. Vet inte om det passar in här.* (m)

Family Lab

De intervjuade ledarna i Family-lab menade att deras främsta pedagogiska verktyg var att använda sin egen erfarenhet som förälder i kontakten med deltagarna på föräldraträffarna. Syftet med att använda sin egen erfarenhet som metod var att få föräldrarna att känna sig trygga genom att de kunde identifiera sig med ledarnas egna erfarenheter som förälder.

> (…) *de har haft samma resa. Från början är de ganska tysta sedan blir de mer och mer trygga. Efter det att vi har haft en grupp så är vi ganska på G. De flesta kommer igång mot slutet.* (---) *Då kan man se att efter 4:e och 5:e träffen så är det fantastiskt när man hör att – NU. Ja nu fattar jag och nu förstår jag hur jag gör. Det följer ett visst mönster. Från mitten att – det här är svårt jag börjar fundera över min egen barndom. Man börjar förstå sitt eget agerande*. (q)

Man riktade sig till alla föräldrar men främst till de *konstruktivt osäkra,* men alla var välkomna. En utgångspunkt var att man som ledare inte skall agera som terapeut utan

> (…) *vi har inte haft de föräldrar som ingenting har fungerat hos. Skulle man ställas inför en sådan situation så skulle man kunna slussa folk vidare.* (q)

Utgångspunkten för att delta i kurserna var inte att

> (…) *man måste ha ett problem. Många program är kopplade till problem. Dem vi möter är intresserade och vill titta på sitt föräldraskap. Hur ska jag stötta mitt barn i det här. Vi värderar inte det så mycket om vilka de är eller varför*. (q)

Målsättningen med programmet var inte att man som förälder skall förändra sitt beteende till sina barn utan att deltagarna skall upptäcka sina inre förmågor vilket skall leda till ett mer

positivt föräldraskap. Ledarna presenterar inga lösningar eftersom man inte hade någon *kvick-fix* metod utan fokus låg på den inre upplevelsen.

> *Målet är att få fler barn som tycker om sig själv. Som är nöjda med de är och tycker om att vara jag. Inte ett jag som man tror att andra vill att jag skall vara på. Att jag är ok. Du är bättre rustad mot samhällets konkurrens. Mitt värde försämrades inte utan just det här fungerade inte så bra.* (p)

Ledarna i Family-Lab hade också som utgångspunkt att försöka tydliggöra föräldraskapet genom att man, som förälder, skulle hitta sin egen vilja och sina egna gränser. Man hade sett många agera som curlingföräldrar med höga krav på sig själva. Ledarna hade också som utgångspunkt att försöka tydliggöra föräldraskapet genom att man, som förälder, skulle hitta sin egen vilja och sina egna gränser.

> *Utan vi är tydliga, som förälder, när vi skall vara det. Om man inte vill då säjer man nej. Om man vill säjer ja. Det är ok att säja att man inte vill läsa sagan för den söta 2 åringen. Att man kan göra det med gott samvete att jag vill ta en promenad för att kunna orka. Det är mitt ansvar som förälder att möta mina barns behov. Men inte alltid deras lust. Man måste ta barnens behov i relation till mina behov. Det är ändå jag som förälder som måste få det att fungera. Jag måste göra det med gott samvete för annars lägger jag bara skuld på mitt barn. Och det vill vi ju inte. För det vet vi ju att det inte är bra. Man vill ha det äkta. Ja, men jag gör väl det då. Att våga se konflikterna. Det är nog någon gräns här. Då kan jag få fatt det. Det här kändes inte bra för mig eftersom jag inte ville det som hände innan. Man kan inte göra om det till en metod.* (q)

Inte heller inom Family-lab hade man inte haft deltagare med

> (…) *någon annan etnisk bakgrund. Vi talar ju om olika s.k. kulturella sanningar i synen på fostran.*(p)

Programtrohet och manualens betydelse i arbetet med föräldrastöd

Det fanns relativt liten möjlighet för deltagarna, på föräldrakurserna, att påverka strukturen i programmen eftersom de flesta föräldraträffar var manualstyrda eller styrda genom något annat material. Ledarna klargjorde också behovet av en tydlig struktur med fasta ramar för att ett framgångsrikt föräldrasamtal skulle kunna bedrivas. Det fanns ändå viss variation av innehållet beroende på att ledaren kunde betona olika delar i programmet, utifrån föräldragruppernas, mer eller mindre, uttalade behov.

Cope-programmet

Betoningen av innehållet i manualen och hur viktigt det var att följa den varierade. De ledare inom Cope som menade, att det var en strikt manualstyrd verksamhet man sysslade med, var den grupp som var inriktade på föräldrar som rekommenderats av socialsekreterare att delta. De flesta var dock överens om, att man som ny ledare följer manualen med stor programtrohet och sällan gör några större förändringar i upplägg, eftersom innehållet i manualen gav trygghet. Man kunde variera sitt föräldrastödsarbete, men det fanns också Copeledare som hade en tydlig pragmatisk inställning till manualen och dess funktion:

> *Vi försöker att förändra programmet. En idé var att kalla det för något annat för att göra det mer attraktivt.* (f)

Variationen i arbetssätt inom Copeprogrammet var relativt stort, främst beroende på antalet föräldrar som sökt sig till programmet. Hade man små grupper var man, som ledare, mer pragmatisk och med större grupper, vars deltagare dessutom var rekommenderade av socialsekreterare, höll man sig mer strikt till manualens struktur och innehåll. Gruppstorlek inom Cope var också relaterat till var man geografiskt hade sin verksamhet. Vid intervjutillfällena hade man färre deltagare på lokalorterna än de som hade grupper i Umeå stad.

Inom Cope var intervjusvaren inte alltid enhetliga i beskrivningen av hur man använde metoden i praktiken. Några betonade gruppstorlekens betydelse i arbetet med föräldragrupperna. Man menade här att stora grupper var mer kostnadseffektiva och stabila vid tillfällig frånvaro och bortfall. Andra ledare inom Cope ansåg tvärtom att det var viktigt att föräldragruppen inte var för stor eftersom man, med en liten grupp, då kunde skapa en större trygghet hos deltagarna.

En del Cope-ledare menade att man skulle hålla fast vid 10 föräldraträffar vilket också förespråkades i manualen. Andra ledare inom Cope hade istället slagit samman antalet träffar till att endast omfatta fem eller sex. Detta var ett önskemål från de deltagande föräldrarna, eftersom dessa ofta hade svårigheter med att frilägga ett större antal kvällar till föräldraträffar. Det fanns också skillnader i synen på programinnehållet mellan ledarna för de olika Copegrupperna. Vissa, vilket tidigare nämnts, betonade betydelsen av att följa manualen medan andra hävdade att man mer tog hänsyn till föräldragruppernas behov. Ett sådant exempel var övningen ”Rollspel” där en ledare menade att denna del var det absolut viktigaste inslaget i Copeprogrammet eftersom man då fick träna olika sätt att vara förälder på. Andra ledare hade valt bort detta innehåll främst beroende på föräldrarnas rädsla och ointresse av att delta i rollspelet. Alternativet hade blivit att ledarna själva använde sig av rollspel för att illustrera olika möjliga sätt att agera på som förälder. Ytterligare en orsak, som man angav för att utelämna rollspelet, var det fåtal deltagare som ibland deltog i föräldragruppen, vilket därigenom inte motiverade denna övning.

Aktivt föräldraskap

Inom Aktivt föräldraskap hade man en mer tillåtande syn på gruppstorlek än i Cope. Deltagarantalet kunde variera

> (…) *alltifrån 14 till 4-5. 10 är idealiskt. För att kunna mötas* och att *vi har små grupper och jag tycker att det känns rätt, men det ställer betydligt större krav på oss som ledare.* (j)

Ledarna inom programmet menade att man gjorde vissa avsteg från manualen men att den ändå hade stor betydelse i arbetet med föräldragrupperna. Man påpekade att

> *vi anpassar manualen efter gruppen. Man måste bolla tillbaka till dem hur det ska vara. Jag är jättelyhörd för hur man är i gruppen. Det finns de som inte ens vågar gå in här. Då kan man inte lägga krav på att de skall prata*. (j)

Även inom detta program betonades vikten av att visa på alternativa föräldramodeller. Man menade att föräldern är, i sitt agerande, en guide eller handledare åt sitt barn och att man

ibland måste få misslyckas, vilket också var en del av lärandeprocessen. Det viktigaste man kunde göra som förälder var att positivt stödja och uppmuntra sitt barn med syfte att stärka barnets självförtroende. Föräldraträffarna var därigenom viktiga för att man som förälder fick träffa andra föräldrar, vilket kunde öppna upp för nya sätt att se och diskutera föräldrarollen.

Familjeverkstan
Manualtrogenheten skiftade, även inom detta program. En ledare menade att man skulle följa manualen för att kunna bedriva ett professionellt föräldrastödsarbete. Medan en annan ledare tvärtom menade att man inte skulle vara manualen alltför trogen. Det skulle också ges utrymme och möjligheter till öppenhet och diskussioner om mer personliga och privata händelser.

> *Vi läser inte innantill i manualen, utan vi har det integrerat i oss själva med ett relativt stort utrymme för reflektioner och eftertanke. Föräldrarna tar exempel från egen erfarenhet. Om man berättar vad man känner - inget hinder.* (l)

Precis som i de övriga programmen hade man hemuppgifter med syfte att hitta olika lösningar på vardagsproblem i familjen. Ledarna menade att innehållet i studiematerialet var brett, med vardagsnära exempel, över hur man bäst kan lösa konflikter. Men utgångspunkten var att man, som förälder, måste välja de konflikter man skulle ta, med syfte att lära sig att agera konsekvent som förälder. Den pragmatiska frågeställning som var viktig och låg i fokus var

> *”hur gör man”* (…). *Filmerna är en bra utgångspunkt. Man får en hemläxa och tänker utifrån sig själv och jobbar med det till veckan efter. Vi ger stort utrymme i gruppen.* (---) *Vi är mer flexibla*. (m)

När det gällde uppdatering av Familjeverkstans program hade man varje år en gemensam utvärderingsdag med en kontinuerlig översyn av det studiematerial som brukade användas.

Family Lab
Representanterna inom Family-Lab var direkt skeptiska till att tala om att man använde en metod eller modell i sitt arbete med föräldrar. Trots detta utgick man från Jesper Juuls tankar, vilket innebar att man ändå hade en

> *tanketrogenhet. Det provas utifrån hur vi upplever det. Vi förmedlar Family-lab värden. De tankar som finns är vi trogna.* (q)

Man var också negativ till att man skulle sträva efter att uppnå beteendeförändringar hos föräldern och sedermera hos barnet. Istället handlade det om att *”få tag i sej själv”* som förälder eftersom mötet, mellan barn och förälder, hela tiden förändras. Resultatet av föräldraträffarna var att

> *man får med sig en massa saker men inga lösningar. Ingen kvick-fix av oss. Men däremot är upplevelsen hos många att man får ett otroligt starkt verktyg att arbeta med, som aldrig kommer att försvinna, det tror jag.* (p)

Inom Family-Lab poängterade man det faktum att man inte arbetade manualbaserat eller använde sig av någon metod. Man använde sig ändå av texter författade av grundaren – Jesper Juul och tillvägagångssätt kan ändå likställas med de övriga programmens eftersom man utövade

> (…) *en form av texttolkning. Vi introducerar texten. Vi presenterar en miniföreläsning för dem och sen läser de texten själva. Och gången efteråt då diskuterar vi. Då har dem både det vi sagt och texten*. (q)

Utgångspunkten med materialet för arbetet i Umeå hade varit Jesper Juuls bok ”Det kompetenta barnet”, med motivering att verksamheten bedrivits som en studiecirkel, vilket krävde ett officiellt studiematerial. Ledarna inom Family-Lab programmet kunde också gå en vidareutbildning med handledning, som leddes av Jesper Juul.

För- och nackdelar med programmen och framtida förbättringar

Generellt menade ledarna att de främsta fördelarna med programmen var att föräldrar träffades och utbytte erfarenheter. Man såg också, innehållet i programmen, som en nödvändig grund att använda till möten och diskussion. Som ledare kände man sig trygg och säker genom att manualen fanns som ledstjärna under gruppsammankomsterna. De nackdelar man upplevde var att kurserna gick på kvällstid, att det främst var kvinnliga deltagare på träffarna och att man, som ledare, hade för lite handledning och utbildning. Några intervjuade menade också att innehållet i vissa program fortfarande inte helt var anpassat till svenska förhållanden eftersom. De flesta var dock överens om att det var bra att föräldrar träffades för att diskutera sin situation och att programmen därigenom fyllde en viktig uppgift och funktion.

Cope-programmet

Manualens betydelse betonades för att möjliggöra ett positivt arbete med föräldrar. Man menade att innehållet i manualen var den största fördelen med Cope-metoden eftersom det hade en direkt avgörande betydelse för hur utfallet blev.

> *Fördelar? Att det är manualstyrt dvs. att det blir lika. Man får en gemenskap med andra föräldrar. Det sker en förändring konkret i hemmet. De som har det bra som förälder lär sig att se detta.* (d)

De nackdelar som man såg, med att arbeta efter Copeprogrammet, var bl.a. det stora antalet träffar och den snäva tidsanpassning som var för de olika temana i manualen. Man menade att det inte alltid gick att få med allt innehåll som var tänkt utifrån den tidsram som gällde. Även ledarnas behov nämndes som viktiga att belysa, eftersom det var stora krav på ledarna och därigenom behövde man stöd genom mer handledning och fortbildning.

För att förbättra metoden pekade Cope-ledarna på nödvändigheten av att uppdatera manualens praktiska innehåll genom att ”försvenska” innehållet och konkretisera med mer identifierbara exempel. Man ville också att det skulle tas hänsyn till föräldrarnas behov när det materialet skulle förbättras. Man menade att manualen var under

> (…) *ständig utveckling, för att anpassa det till svenska förhållanden. Man måste gå lite på det sunda förnuftet. T.ex. att man, som förälder vid en konflikt, stannar upp och räknar baklänges till 10. Tar ett djupt andetag. Stanna upp och tänk efter hur du vill ha det. Vi är väldigt noga med att ge en mapp till föräldrarna där de får samla sitt material och de kan gå tillbaka och se vilka upplevelser som man hade. Detta är ett sätt att försvenska materialet. Vilket inte Cunningham skulle gilla. Han menar att man skall lämna gruppen direkt efteråt. Fyrkantigt. Man har en uppföljning.* (h)

En ledare betonade vikten av att skapa utrymme för olika sätt att praktisera Cope. Andra menade att man ändå skulle ha manualen som utgångspunkt men att det måste råda en

> (…) *balans mellan föräldraerfarenhet och manualstruktur. Minska antalet träffar. Att inte verksamheten faller med en person. Att ha en klar struktur men inte inövat.* (f)

Olika förbättringar av metoden hade också gjorts men ytterligare möjligheter till spridning skulle behövas som

> *att ha en mer internetbaserad variant vilket skall introduceras. Vi vill göra materialet mer lättillgängligt för olika grupper av föräldrar. Både för befintlig grupp och för de mer svårnådda. Cope-föreningens hemsidor är transparant och ska ge hjälp i praktiken. Olika tips ska finnas tillgängliga till ledare, utbildare, föräldrar.* (b)

Många av de intervjuade från Copeprogrammet hade svårt att uttala sig om skillnaderna mellan de olika programmen men man var tydligt enade om att det var bra att dessa fanns eftersom programmen utgjorde bra komplement till varandra. Några hade också intresserat sig av andra upplägg och studerat hur ledare inom andra program arbetade. I praktiken hade dessa intryck på vissa orter bl.a. resulterat i att man slagit samman och därmed minskat antalet föräldraträffar.

Förslag till ytterligare förbättringar, som skulle behöva genomföras, var att aktiva försöka få mer inflytande inom Cope. Om man, i nuläget, ville genomföra förändringar var detta beroende av om grundaren Charles Cunningham tillstyrkte eller ej, dessutom kunde responsen från honom ibland ta alltför lång tid. Man efterlyste också ett ökat samarbete mellan hem, familjeteam, skola och förskola med syfte att diskutera vilka gemensamma förväntningar och krav man hade på föräldrar och personal. Här skulle Cope-materialet kunna utgöra en grund till sådana diskussioner. Ytterligare förbättringar som man ville göra var att få mer blandade grupper med

> *nyanlända* (utomeuropeiska) *föräldrar. I mötet lär man sej saker. Blanda olika värderingar och diskutera. Att man får en inblick i svenska förhållanden. Min erfarenhet är att utomeuropeiska föräldrar tycker att det är ganska slappt i Sverige – men om dessa får en inblick i svenska förhållanden så visar det sej att vi är ganska lika.* (c)

Avslutningsvis ställde en Cope-ledare frågan varför man hade överhuvudtaget hade börjat utbilda föräldrar. Hon menade att det måste bero

> (…) *på något att det startar upp så många program. Det måste ha hänt något efter vägen? Har vi äldre varit dåliga på att informera de yngre föräldrarna?* (---) *Man har flyttat fokus till proffsen. Vilka är förebilden – jo den glade förskolläraren.* (---) *Man möts inte och då blir det olika konstruktioner. Där fyller föräldrastödet sin funktion.* (g)

Aktivt föräldraskap

Ledarna inom programmet menade att en av fördelarna med föräldraträffarna var att man inte behövde känna sig ensam om sina problem som förälder genom att isoleringen bryts. Det

fanns också fördelar med ledarrollen, eftersom man kunde styra och ge alla deltagare lika stort utrymme. Ledaren var också den som kunde formulera ”goda lösningar” i gruppen, vilket blev normgivande och insiktsskapande för deltagarna. Nackdelen med arbetet var att föräldraträffarna ofta var på kvällstid, vilket kunde kännas som en extrabelastning för både föräldrar och ledare. Man menade att det var svårt att motivera övriga familjemedlemmar att acceptera att man ville avsätta en kväll i veckan för att träffa andra föräldrar. En annan nackdel, med de kvällsförlagda träffarna, var att det oftast bara var en av föräldrarna, oftast mamman, som kunde delta, vilket kunde få till konsekvens att det var svårt att hålla sin partner ajour om vad som hände på träffarna.

Man efterlyste, inom Aktivt föräldraskap, en mer försvenskad uppdatering av sitt material, där man bl.a. i tonårsutbildningen borde ta mer hänsyn till en svensk kontext och därmed, för tonårsföräldrar, mer identifierbara konkreta exempel. Man ansåg också att manualen var för omständlig och plottrig. Man efterlyste ett

> *mer svenskt material. Boken för tonårsföräldrar borde förnyas. Framförallt filmerna. Det blir mycket roligare med svenska förhållanden. Att det fanns en uppföljning som ingick i själva programmet. Hur blev det efter ett halvår?* (i)

Ibland var det också svårt, som ledare, att ta hand om känslor som kunde väckas under föräldrasammankomsterna.

> *Att ingen ska må dåligt över vad som kommer upp. Det kan bli jobbigt om man har stora problem i familjen och att det kommer upp en massa känslor.* (k)

Ledarna insåg redan initialt sina begränsningar, eftersom man inte kunde ge svar på alla frågor som ställdes från deltagarna. Man ville inte heller figurera i gruppen som någon slags expert, utan mer som en guide eller vägvisare.

Variationen av program var bra eftersom föräldrar då kunde välja det som passade bäst. Men man ansåg att det fanns stora skillnader mellan programmen eftersom det tidigare, inom Cope, hade funnits tydliga bestraffningsregler för barnen. Ledarna menade att Cope var ett mer problembaserat program med rötter i Bup-verksamhet, medan Aktivt föräldraskap mer var inriktat på det som fungerade och därmed mer fokuserat på det som var positivt i föräldraskapet.

Familjeverkstan

De fördelar ledarna upplevde med Familjeverkstans program var att det till stora delar bygger på barnkonventionen och att det var svenskproducerat med lättfattliga exempel tagna ur föräldrar och barns vardagliga situationer. Man menade att en del andra föräldrastödsprogram har sina upphovsmän från andra länder och att det vid tillskapandet initialt inte direkt togs hänsyn till barnkonventionen.

Föräldraverkstans ledare menade att ytterligare en fördel, med programmet, var att man som förälder träffades och diskuterade frågor som man inte gjorde i vanliga fall.

> *Viktiga områden tas upp som belöningar, sätta gränser, umgänge, uppmuntran. Allmänna funderingar man har som föräldrar om olika situationer som kan uppstå. Materialet är lätt att ta sig igenom och strukturerat.* (n)

Genom föräldraträffarna och manualen behövdes inte så stora insatser för att visa på resultat.

> *Det finns olika förslag i manualen om vad man kan arbeta med. Man sitter två och två och samtalar och visar varandra på vad man kan göra. De får ett annat sätt att tänka. Man testar ett annat sätt. Och då märker man att något händer, redan efter första träffen. Det är lite som behövs för att göra skillnad.* (m)

En av de nackdelar som man kunde se i sitt arbete, som ledare i Familjeverkstan, var att den ojämna könsfördelningen kunde medföra konsekvenser.

> *Om man är ett par är det en fördel om bägge kan komma, men en nackdel om man bara går ensam förälder. Svårt att återberätta om det som hänt för sin partner och vilka tankar man får i huvudet. Det är praktiskt omöjligt. Det är mest tjejer som går i de här grupperna.* (m)

Ledarna hade ganska liten kännedom om innehållet i de övriga programmen. Man visste att det var ett mer manualbaserat arbete man bedrev inom Cope, i jämförelse med det egna programmet som sågs som mer flexibelt. Även ledarna inom Familjeverkstan menade, att det var bra att det fanns så många program som möjligt, eftersom man arbetade mot samma mål.

Family Lab

Inom Family-Lab betonade man att innehållet, baserade på Jesper Juuls idéer, var den största fördelen med programmet. En fördel var också att få vara två ledare som delade arbetet med gemensamma föräldragrupper. Nackdelarna med verksamheten var svårare för ledarna att ange, men om man var ute efter att få generella och snabba lösningar, var Family-lab inget alternativ.

> *Om man vill ha ett sätt att göra på då har man kommit fel.* (---) *Det är ingen kurs som är klar och att man får ett intyg. Man behöver kanske en ny injektionsspruta.* (q)

Ledarna inom Family-Lab ville vidga sitt arbete genom att man ville satsa, förutom på föräldrar, även på förskola och skola. Man menade att både föräldrar och lärare utvecklas och påverkas likartat beroende på att man möter barn och ungdomar i sin vardag. Det individuella bemötandet, mellan den vuxne och den unge, skulle därigenom kvalitetshöjas om programmet utökades och breddades genom att tillämpas i skolmiljöer.

Avslutningsvis visste man inte, som ledare, tillräckligt mycket om andra föräldrastöds-program för att göra några eventuella uttalanden om fördelar och nackdelar, men man menade ändå att

> *Cope var stort i Umeå förr och man gick ut med att – ”känner du igen att ditt barn gör så här” osv. Då är man bara inne på barnets beteende. Jag är emot belöning och timeout och bestraffning och alla sådana förenklingar. Aktivt föräldraskap, däremot, stämmer väldigt mycket med våra tankar.*(p)

Observationer

Observationerna som gjordes utgick ifrån att författaren deltog på olika föräldraträffar och noterade vad som sades och gjordes under respektive session. I fokus var ledarnas agerande dvs. hur man använde och följde materialet under träffarna.

Det var ledare från fyra utbildningar som observerades; fyra Cope-ledare med två olika föräldragrupper, en ledare för Aktivt föräldraskap, två ledare från Familjeverkstan och två från Family-lab. I alla föräldragrupper hade man frivilligt deltagande föräldrar, men i en tonårs-Cope fanns det även föräldrar som blivit rekommenderade av socialtjänsten att söka. Det är den sistnämnda gruppen som mer grundligt redovisas i den följande texten eftersom man avviker i någon grad från de övriga, genom det noggranna och planerade upplägget. Ledarna för gruppen menade att man följer de rekommenderade riktlinjerna inom Cope med strikt struktur och innehåll dvs., man försökte hålla föreskrivna antalet träffar och deltagare, och manualen följs sedan noggrant utan större avvikelser.

Upplägget på de observerade träffarna var relativt likartad, mellan de olika programmen, med hemläxa, film/bildvisning, olika påståenden ur manualen. Träffarna avslutades ofta med att ny hemläxa gavs som ofta innebar att föräldrarna skulle träna på olika förhållningssätt till sina barn. Det fanns också olikheter mellan programmen beroende på vad som betonades, hur öppen man var för utvikningar och på vilken sammankomst det i ordningen var vid mitt besök. Ledarnas kodnamn finns beskrivna i tabell 1. Vid de observerade gruppernas föräldraträffar hade man förberett med kaffe, småkakor, smörgåsar och ibland pyntat med levande ljus.

Observation av Cope-grupp 1

Föräldrarna i Cope-grupp 1, (Tonårs-Cope), som hade rekommenderats av socialsekreterare, hade alla relativt stora problem med sina tonårsungdomar. Den observerade sammankomsten skedde i en stor matsal och gruppen var uppdelade i smågrupper samlade vid små bord. Från start hade det varit 26 anmälda men fram till tidpunkten för det observerade tillfället hade sju hoppat av. På den observerade sammankomsten var det 12 närvarande och av dessa var 3 män. De som var ledare var dels en kvinna (a) som hade bedrivit föräldrastöd med ett flertal grupper sedan 2005. Hon hade varit ansvarig för sex kurser på tio veckor vardera och hade hon också en stor erfarenhet av familjebehandling. Dels en manlig ledare (c) som just hade påbörjat sitt ledarskap inom föräldrastödsprogrammet, även han hade stor erfarenhet av familjebehandling. Observationen gjordes på den näst sista sammankomsten, träff 9, som inleddes med en diskussion om hemuppgiften som gick under temat ”förhandling”.

Det man som åskådare kunde se var att strukturen på träffen följde manualens rekommendationer. De bägge ledarna förde också diskussionerna med utgångspunkt från dessa. Samtalen, mellan ledarna och föräldragruppen, fördes utifrån att ledaren ställde en fråga som gruppen sedan diskuterade och därefter förde ledaren diskussionen vidare genom att ställa ytterligare en fråga. Som exempel inleddes träffen med att den manlige ledaren (2) frågade:

Vad har ni för tankar om hemuppgiften - om förhandling med tonåringar?

Man fick en ganska snabb respons av föräldragruppen som menade att det var en balansgång mellan att ge efter för den unges vilja eller att ställa för hårda krav.

Man kan köpa ungdomen. Men det är inte livets mening men det är lätt att ta till. Du får om du vill!

Ledare (c) fortsatte sedan med att fråga

Vad är viktigt att tänka på i förhandling med en tonåring?

En i föräldragruppen menade att man som förälder skulle *tänka efter* och att man, som förälder, måste *förbereda ungdomen* innan man inledde förhandlingen. En annan förälder menade att man inte skulle *förhandla i stundens hetta* och att det var *viktigt att man själv lyssnar och att det handlar om att ge och ta.*

Efter ytterligare ett stund fördes diskussionerna i tre smågrupper där man inledningsvis diskuterade hur man, som förälder, kunde förhandla med sin tonåring. Ledarna delade sedan ut övningsexempel från manualen och gick sedan runt och lyssnade på vad grupperna diskuterade. Den manliga ledaren (c) avbröt därefter diskussionen och frågade grupp 1 om det gick bra att diskutera och om det var något speciellt som kommit upp i gruppen? Man gick sedan gruppvis igenom vad som diskuterats.

När diskussionerna om ”förhandling” slutförts övergick man till temat för kvällens träff. Den kvinnliga ledaren (a) beskrev temat att ”hålla koll på sin tonåring” vilket kunde utgöra en s.k. ”skyddsfaktor”. Hon förklarade för gruppen att man som förälder skulle låta tonåringen berätta vad hon eller han gör, vilket kunde resultera i att man som förälder fick en viss koll över sin tonåring. Hon menade att; tonåringen kanske inte alls ville samarbeta utan istället *pröva sina egna vingar,* men att det enligt manualen

(…) *gäller för föräldrarna att stå emot och ställa krav.*

Hon hänvisade också till att man, enligt manualen, stå fast vid sina krav och inte

(…) *gå in i en lång motivering utan man ska bevara sitt lugn och våga ta konsekvenserna.*

Hon betonade att man som förälder måste förbereda sig inför de olika känsloreaktioner som en tonåring kunde få, med syfte att mobilisera kraft för att stå ut med dessa utbrott. Ledare (a) påpekade också att det i manualen betonades att man måste ge sig själv betänketid för att lära sig att förstå varför man har svårt att säja nej till sin tonåring. Hon hänvisade därefter till olika tips som fanns i manualen. Dessa var att: (skriver på tavlan)

1. *beskriva det personerna gör och inte gör. ”Jag tycker inte om att du osv”.*
2. *koppla ihop känslan. ”Jag blir oroad när du inte….*
3. *ge förslag till en lösning. Skicka ett sms. för en dialog.*

För att åskådliggöra olika konfliktsituationer, som kunde uppstå mellan föräldrar och tonåringar, visades sedan filmsnuttar som fick gälla som underlag för fortsatta diskussioner. Den filmsekvens som förevisades vid detta tillfälle handlade om en pappa vars tonårsdotter hade tänkt sammanträffa med sina kompisar sent en vardagkväll, pappan säjer inte ifrån fastän han egentligen vill och borde. Diskussionen sker sedan i storgrupp där man försöker lokalisera och identifiera problemet t.ex. vad man är rädd för som förälder och vilka lösningar

som kan finnas. Diskussionen avbröts sedan av fika och återupptogs därefter. Så småningom närmade man sig slutet på föräldraträffen vilken avslutades med att en ny hemläxa gavs.

Manualen var riktmärket som stakade ut innehållet för föräldrastödsträffen. Det visade sig också, i de föregående intervjuerna med de två ledarna för träffen, att man lade stor vikt vid att följa den samma. Detta för att skapa struktur i upplägget och för att uppnå trygghet i föräldragruppen.

Övriga observationer
Innehållet i de observerade träffarna följde manualen/likartat material med olika betoning beroende på situation och föräldragruppssammansättning, vilket också en av ledarna poängterade genom att *man planerar lite utifrån situationen.*

Copegrupp 2 var riktad till föräldrar som frivilligt sökt och hade barn mellan 3-12 år. Deltagarna var, enligt ledarna, *väl fungerande föräldrar.* I gruppen ingick åtta föräldrar, men vid tidpunkten för observationen var det endast sex deltagare; fem kvinnor och en man. De båda ledarna hade ungefär lika stor erfarenhet av föräldrastödsgrupper och var utbildade socionomer (e), (f) (se tabell 1). De hade arbetat med föräldrastödsgrupper sedan 2006. Man hade förändrat strukturen och slagit ihop antalet träffar, från nio till tre, vilket resulterat i att varje träff var två och en halvtimme lång. Diskussionen utgick från manualen och ledarna ställde frågor och bollade tillbaka frågor från gruppen för att, på så sätt, få igång en diskussion. Ledarna styrde diskussionen utifrån det befintliga innehållet i manualen och genom de filmsekvenser som visades.

Gruppen från Familjeverkstan hade fem deltagare: fyra kvinnor och en man. Båda ledarna hade arbetat en relativt kort tid med föräldrastöd (m), (n), (se tabell 1). Men de hade en lång erfarenhet av annat arbete med föräldrar och barn. En var utbildad socionom och en förskollärare. Deltagarna var relativt aktiva och bollade frågor med ledarna, men manualen låg till grund för diskussionerna och styrde sammankomsten.

Observationen av Aktivt föräldraskapsprogrammet var på den näst sista träffen, den femte. Man hade regelbundna träffar varannan vecka. Det var fem deltagare i gruppen, vid starten hade man varit sju. Det var även ett föräldrapar som deltog, vilket inte var rekommenderat från ledaren eller i programmet. Ledaren hade lång erfarenhet av arbete på förskola och var den tidigare intervjuade kvinnan (l), (tabell 1). Upplägget var likartat som de övriga programmen, där manualen styrde diskussionen. För att åskådliggöra innehållet illustrerade ledaren olika exempel med att referera till sin egen erfarenhet som förskollärare och förälder.

Det program som delvis skiljde sig åt från de övriga var Family-Lab där man menade sig inte använda någon modell eller metod. Man ansåg inte heller att man ville åstadkomma någon beteendeförändring hos föräldrarna som deltog i programmet. Vid det aktuella observations-tillfället var upplägget ändå ganska likartat de tidigare observerade programmen. Vid det observerade tillfället var det fem deltagare – tre kvinnor och två män. Från starten hade det varit 12 deltagare, men två hade slutat, tre var sjuka och två deltagare hade inte hört av sej inför det aktuella tillfället. Deltagarna satt vid två små bord som var riktade, i vinkel, mot kursledarna. I upplägget utgick man från att diskutera olika teman som förevisades via power-point bilder vilka sedan kopplades ihop med innehållet i Jesper Juuls bok ”Det kompetenta barnet”. Ledarna illustrerade för deltagarna med olika exempel från egna erfarenheter som man hade som förälder och i sitt arbete som specialpedagoger. Ledarna var de tidigare intervjuade kvinnorna (p) och (q) (tabell 1).

Genom observationerna kunde konstateras att föräldraträffarna följer ungefär samma struktur i upplägg, där grunden utgjordes av manual eller annat skrivet material. Materialet kunde sedan kompletteras med bilder, filmsekvenser. Man diskuterade inledningsvis den hemläxa man haft och sedan gick man vidare med nya teman som sedan gavs i hemläxa. Den variation av innehåll som fanns kunde delvis bero på föräldragruppens storlek och på vilka grunder man deltog i programmen. De olika ledarna menade att innehållet i manualen betonades mer eller mindre olika beroende på om man ville ha en tydlig struktur eller inte. Men innehållet i manualen och övrigt jämförbart material låg ändå till grund för ledarnas upplägg på föräldraträffarna. Manualens betydelse var störst i Cope-gruppen, med deltagande föräldrar som var rekommenderade av socialsekreterare. Här återvände ledarna till manualen när diskussionerna i föräldragruppen inte var fokuserade vid det tänkta upplägget. Vid de övriga föräldraträffarna var diskussionerna mer ”fria” och öppna. Man gav mer tid till att diskussionen kunde pågå ett tag utan avbrott. Ledarna för framför allt Aktiv Föräldraskap och Family-Lab, kunde berätta om sina egna personliga upplevelser för att illustrera innehållet, vilket man inte gjorde på den föräldraträff där deltagarna var rekommenderade av socialsekreterare.

Sammanfattning av resultat

Engagemanget var stort hos de ledare som arbetade inom ”Familjepeppens” föräldraprogram. Många upplevde det som en ynnest att få arbeta förebyggande. Man hade bara positiva erfarenheter av att föräldrar träffades för att prata om föräldraskap. Dessa samtal bidrog till att man, som förälder, började se sin föräldraroll på andra sätt, vilket kunde resultera i att andra förhållningssätt utvecklades.

Den främsta anledningen till att man utbildade sej till föräldrastödsledare var att det fanns ett lokaliserat behov av en förebyggande verksamhet. Umeå kommuns förebyggande hälsofrämjande satsning på barn och ungdom benämnt som Tildaprojektet (www.umea.se/download/18.../Tilda_tert_050516.pdf), chefers stöd och eget intresse för föräldragruppsarbete var ytterligare motiv till att man hade börjat arbeta med föräldrastödsgrupper. Det kunde också bero på slumpen vilket program som man började arbeta utifrån. Man tilltalades, som ledare, av det program som man arbetade efter pga. att man såg nyttan och möjligheterna i det förebyggande arbetet med föräldragrupperna. Man åberopade både strukturen/upplägget med programmet och dess innehåll/tillämpning t.ex. manual med hemläxa och illustrerande exempel med bl.a. gränssättning vilket kunde, menade man, rendera i ett förändrat förhållningssätt hos föräldrarna. Man arbetade också kvar i det program som man utbildat sig inom men man såg också nödvändigheten av att det fanns flera program att erbjuda till föräldrar eftersom dessa kunde ha en kompletterande funktion. Som ledare skulle man stärka föräldrarnas självförtroende genom att visa på alternativa lösningar. Man insåg också vikten av att satsa på föräldrarna eftersom det skulle resultera i mer välmående barn. De intervjuade ledarna var alla överens om nödvändigheten av föräldrastödssatsningen.

Huvudsyftet med föräldrastödsgrupperna menade de flesta ledare var att våga prata om föräldraskap och därigenom bryta den isolering som man kanske kunde uppleva som förälder. Man ville att de olika programmens innehåll skulle fungera som verktyg för att börja diskutera föräldrarollen med andra föräldrar. Därigenom kunde olika situationer diskuteras och avdramatiseras, vilket gav möjligheter till att uppmärksamma andra fungerande sätt att vara på som förälder.

Ledarna för föräldrastödsprogrammen hade satsat på att sprida information genom att delta och informera, i det fysiska rummet, på föräldra- och personalmöten. Familjepeppens hemsida var numer den informationskanal som främst användes för att nå ut till målgruppen föräldrar.

Det var en relativt stor spridning i ålder och social bakgrund hos de som deltagit i de olika programmen. När det gällde föräldrar med annan etnisk bakgrund menade ledarna att programinnehållet inte direkt var ämnat att fungera för denna föräldragrupp. De flesta av de intervjuade hade inte heller haft några deltagare med denna bakgrund. Det stödbehov, som ledarna menade fanns, var att de föräldrar som deltog i kurserna inte tycktes ha så lätt att hitta sin roll som förälder. Orsaken till detta kunde bl.a. vara medias olika bilder av den ”gode föräldern” som förmedlades och som ständigt var i förändring.

Manualens betydelse var som störst för ledare med föräldragrupper rekommenderade av social sekreterare. Manualer eller annat material fyllde också funktionen som vägvisare framförallt för nya kursledare eftersom det gav trygghet och struktur genom sitt innehåll. Betoningen av manualers innehåll minskade beroende på hur erfaren man var som ledare. Ju mer erfarenhet man hade desto mer lyssnade man till föräldragruppernas behov och önskemål. De intervjuade höll ändå fast vid att manualer hade stor betydelse, men att man också anpassade sig efter den situation som kunde uppstå i föräldragruppen. Ledarna kunde betona och lägga tyngdpunkten på olika delar av innehållet, beroende på vad man ansåg vara den bäst fungerande strategin för att uppnå sina syften. De ledare som skiljde sig åt i sitt synsätt, från de övriga, var representanterna från Family-lab. Dessa betonade att man inte var intresserad att arbeta efter någon manual eller att ens försöka åstadkomma någon beteendeförändring hos föräldrarna. Man menade att användningen av en metod eller modell skulle objektifiera barnet, genom att man då inte utgick från barnets behov, utan bara betraktade barnet utifrån modellen eller metoden. Man hade ändå Jesper Juuls tankegångar och material till grund för föräldraträffarna och strukturen var likartad de övriga programmens upplägg.

Ledarna för programmen menade att man arbetade förebyggande på så sätt att föräldern skulle ha nytta av innehållet i det verkliga livet. De flesta menade också att varje metod hade ett brett innehåll, med vardagsnära exempel. Som ledare ansåg man att det var ett genomtänkt material i programmen. Den främsta uppgiften med programverksamheten var att främja ett alternativt förhållningssätt hos föräldern, vilket bl.a. innebar att föräldern skulle lära sig att ge sitt barn uppmärksamhet och beröm. De verktyg och upplägg man hade i programmen var delvis ganska likartade. Man inledde föräldraträffarna med att diskutera den hemläxa man fått gången före. Ledarna kunde också ta hjälp av eget rollspel och filmsekvenser för att illustrera olika konfliktfyllda situationer mellan föräldrar och barn. Dessa exempel fick sedan ligga till grund för de diskussioner som fördes i föräldragrupperna. För att uppnå resultat, i grupperna, bollade ledaren ofta tillbaka olika förslag till lösningar som väcktes i föräldragruppen, med syfte att få deltagarna att diskutera olika alternativa sätt att hantera föräldrarollen. I den nya föräldrarollen ingick att man skulle lära sig att ge positiva uppmaningar till barnen och därigenom stärka det som fungerade. Som förälder fick man också uppmaningar om att lära sig att ta det lugnt för att försöka ta kontrollen i besvärliga situationer. Man talade ofta om konsekvenser istället för bestraffning. Dessa konsekvenser skulle vara rimliga och ligga nära i tid.

De nackdelar som eventuellt kunde finnas med föräldraverksamheten var att kurserna gick på kvällstid och att det främst var kvinnliga deltagare på träffarna. De förbättringar som ledarna ville se var en utökad handledningstid och mer utbildning, eftersom man upplevde att det kunde ställas alltför stora krav från deltagarna på ledarnas kunskap och erfarenhet. Några

ledare menade också att innehållet i vissa av programmen fortfarande inte helt var anpassat till svenska förhållanden och därför borde förbättras. Ytterligare förbättringar man ville genomföra av det egna programmet, var att en större hänsyn och anpassning skulle tas till föräldrarnas behov. I vissa fall ville man också försvenska materialet och göra det mer lättillgängligt genom att anpassa innehållet till svenska förhållanden. Det fanns också en vilja till ett ökat samarbete med förskollärare och lärare med syfte att få dessa grupper att mer arbeta med sin roll i relationen till elever och förskolebarn.

De flesta ledare var restriktiva i sina uttalanden och omdömen om de övriga föräldrastödsprogrammen eftersom man inte ansåg sig ha tillräckligt med kunskap. De flesta var dock överens om att det var bra att föräldrar träffades för att diskutera föräldrarollen. Därigenom fyllde programmen en viktig uppgift.

För att sammanfatta de olika programmens struktur, innehåll och upplägg, menade de intervjuade ledarna att de använde sig av manualen, om en sådan ingick i programmet, eller annan kurslitteratur. Man utgick sedan från materialet i diskussioner om föräldrarollen med syfte att stärka den. Manualtrogenheten varierade beroende på om ledarna anpassade innehållet till de deltagande föräldrarnas krav eller ej. Manualens betydelse för föräldraträffarna var beroende på vilken erfarenhet man hade som ledare. Man försökte också undvika att agera expert och kunde, som ledare, återge fostransexempel från egen erfarenhet som förälder, (tabell 2).

Tabell 2. Hur representanter för de olika föräldrastödsprogrammen, sammanfattningsvis, besvarar de olika frågeställningarna i rapporten (sid. 6)

	COPE	**AP**	**Familjeverkstan**	**Family-lab**
Innehåll	Manualstyrt	Manualstyrt	Kurslitteratur och manual	Kurslitteratur
Intentioner	Stärka föräldrarollen. Ändrat tankesätt och beteende-mönster.	Ökad medvetenhet hos föräldrarna. Ändrat tankesätt och beteende-mönster.	Påverka och stärka föräldrarollen. Förändra tanke- och för-hållningssätt hos föräldrarna.	Att föräldrarna skall bli mer tydliga i sin föräldraroll.
Form	Möten med diskussioner utifrån vissa teman. Ett visst angränsat antal träffar.	Möten med diskussioner utifrån vissa teman. Ett visst angränsat antal träffar.	Möten med diskussioner utifrån vissa teman. Ett visst angränsat antal träffar.	Möten med diskussioner utifrån vissa teman. Ett visst angränsat antal träffar.
Program-trohet och manualens betydelse	Manualtroheten varierade men utgjorde ändå den grund-läggande för strukturen på föräldraträffarna.	Manualtroheten varierade men utgjorde ändå grunden för föräldraträffarna.	Manualtroheten varierade men utgjorde ändå strukturen för föräldraträffarna.	Skeptiska till manual. Man använde texter av Jesper Juul som gav struktur för träffarna.

7. Teoretisk förståelse och analys

Den främsta intentionen och målsättningen med det egna arbetet var att som föräldrastödsledare bereda mark för föräldrar att mötas och diskutera föräldraskap. Man menade att inte innehållet i sej hade en avgörande betydelse utan man betonade, som ledare, vikten av mötet mellan föräldrar. Det som utgjorde grunden för diskussion, på föräldraträffarna, var att ledarna visade på olika alternativa förhållningssätt som man sedan kunde välja att agera utifrån som förälder. Att visa på dessa förhållningssätt var också den uttalade målsättningen och den intention man hade som föräldrastödsledare. Man visade på bra och mindre bra föräldraskap genom att exempel togs utifrån manual, filmsekvenser eller annat material. Man införde också ”nya” begrepp, för att illustrera alternativa förhållningssätt. Exempel på sådana ordval och begrepp kunde vara ”konsekvenser”, ”uppmärksamhet”, ”uppmuntran”, ”välja sina strider”, ”räkna till tio”, ”sätta sina gränser”, ”tydlighet”, ”inifrånkommande känsla” etc. Därefter enades man i gruppen om vad man kunde eller borde göra för att ett föräldraskap skulle kunna förbättras. Med detta som utgångspunkt skulle man kunna definiera föräldrastödsgrupperna som ett slags ”självhjälpsgrupper” dvs. när det är ett mindre antal människor som regelbundet träffas för att diskutera gemensamma problem och därigenom finner hjälp och stöd hos varandra (se bl. a. Karlsson, 2006). Man kan tillstå att dessa grupper fyller ett stort behov för dagens människa, vissa författare går så långt att man tom påstår att de *utgör på ett logiskt vis en brygga mellan den akademiska psykologin och ”folket”* (Johansson, 2006, s 192). De kriterier, som kan definiera en ”självhjälpsgrupp”, är att man har regelbundna träffar, begränsad gruppstorlek, gemensamma problem och att medlemmarna söker ömsesidigt stöd hos varandra. Det som främst kan särskilja de studerade föräldrastödsgrupperna från en genuin självhjälpsgrupp är att den förra nästan alltid guidas av en manual eller annat material som tolkas av en gruppledare, medan det i en genuin självhjälpsgrupp är deltagarna själva som agerar likställda uttolkare (Karlsson, 2006).

För att ytterligare fördjupa beskrivningen för kriterierna av dessa självhjälpsgrupper, är den begränsade storleken viktig för att deltagarna skall kunna vara aktiva, känna ansvar och delaktighet. Viktigt är också att man som deltagare känner att man delar gemensamma upplevelser och erfarenheter med övriga gruppmedlemmar, vilket också är anledningen till att man träffas. Det som kan upplevas som negativt, med en antalsmässigt liten grupp, är att den är sårbar för deltagarnas frånvaro och sporadiska deltagande. Regelbundna träffar har också stor betydelse, för känslan av trygghet i gruppen, genom att man lär känna varandra som gruppmedlemmar. Man fördelar också makten och bestämmandet i gruppen genom att alla får ta ansvar. Det ömsesidiga stödet är också av stor betydelse, vilket innebär att man som gruppmedlem både söker stöd och ger stöd. Genom att man lyssnar och samtalar så ökar förståelsen om det egna föräldraskapet, vilket kan leda till att man öppnar upp för alternativa lösningar (Karlsson 2006).

En viktig del i arbetet med föräldrastödsprogrammen är introduktionen till föräldrarna, då representanterna för de olika programmen framställer dessa som unika i sig. Ledarna hävdar att man är trogen programmens speciella utbildningsmaterial, men att man samtidigt tagit hänsyn till föräldragruppens önskemål. Man betonar olika delar i programmen där ledarna också kan modifiera och ändra innehållet med syfte att anpassa det till föräldragruppens krav. I den nyinstitutionella teorin kan en förståelse ges av hur de olika metoderna sprids och implementeras som var riktade mot olika föräldragrupper. Spridningen och implementeringen av olika metoder består av en process där en viss metod paketeras, översätts och importeras till en ny kontext för att därefter internaliseras av aktörerna i den nya miljön genom att nya arbetsformer, nya begrepp och i viss mån att ett nytt språk börjar tillämpas. (Erlingsdottir och Lindberg, 2005).

Två implementationsteoretiska begrepp som är användbara i detta sammanhang är uttrycken ”drift” och ”fidelity”. Dessa begrepp kan användas till att förstå omfattningen av en metods spridning och praktikers mottagande av metodens struktur begrepp och innehåll (Fixsen et.al 2006). ”Fidelity” är ett begrepp som används för att mäta programtrohet i evidenssammanhang (Bond et.al 2009). Om implementeringen av en viss metod har en hög grad av programtrohet (high fidelity) så har den också en låg ”drift”, dvs. ett litet avsteg från ursprungsmetodens olika kärnkomponenter som t.ex. begrepp och språkbruk. ”Drift” kan även vara önskvärd eller icke önskvärd sett ur ett implementeringsperspektiv. En önskvärd ”drift” erhålls om t.ex. huvudinnehåll och kärnkomponenterna i en viss metod behålls medan strukturen kan förändras och anpassas till den reella praktiken. En icke önskvärd ”drift” erhålls om såväl struktur som innehåll förändras i alltför hög grad i relation till ursprungsmetoden. Man erhåller då en låg programtrohet där endast begrepp och språkbruk bibehålls. Den nyinstitutionella teorin kan således tillämpas för att studera vilka komponenter av en metod som sprids, vilka komponenter som får, respektive inte får, fäste i föräldrastödsverksamheten och vilka begrepp och ord som används av aktörerna för att beskriva det man faktiskt gör. Här kan man tänka sig att det kan vara möjligt med vissa avsteg, dvs. en låg drift, mellan exempelvis aktörers begreppsliga verbala beskrivning av verksamheten som t.ex. ”Vi jobbar i enlighet med …..” och hur man faktiskt jobbar ”det visar sig att arbetsinnehållet inte överensstämmer med de komponenter som utgör metoden”. När det gäller denna studies syfte gällande arbetssätt kopplat till programtrohet, vilket konstaterats tidigare i materialet, var det främst gruppen med ett flertal av föräldrarna som rekommenderats från socialsekreterare att delta som också hade den högsta ”fidelityn”. Dvs. man försökte att mer strikt tillämpa Cope-modellens alla delar alltifrån gruppstorlek, tidsanpassning, till manualinnehåll.

Det tycks som den lägsta formen av ”fidelity” fanns på de mer lokala orterna i regionen. Pga. att man hade färre deltagare anpassades innehåll och struktur till de medverkande föräldrarnas krav och behov. Ledarna betonade och plockade bort vissa delar av innehållet, man kortade antalet träffar och förlängde den enskilda träffen tidsmässigt, beroende på föräldragruppens önskningar. Man hade t.ex. inom Familjeverkstan och några Cope-grupper plockat bort ”rollspel” eftersom många föräldrar upplevde det som jobbigt att agera inför en grupp. Samtidigt i opposition till detta menade vissa aktiva, att det inte kunde kallas för Copemodellen om man plockade bort olika delar ur manualen eller modifierade innehållet fritt efter föräldragruppens behov. Dessa menade bl.a. att gruppstorleken var lika viktig som antalet föräldraträffar. Men både inom olika Cope-grupper och Familjeverkstan hade anpassningen till föräldragrupperna gjorts med hänsyn till både innehåll och struktur, vilket kan benämnas med att man har en relativt låg ”drift” i sin aktivitet. Inom Aktivt föräldraskap försökte man också balansera mellan manual och praktikernas önskemål. Inom Family-Lab bröt man helt och tog direkt avstånd till all form av metod eller manualbaserad praktik. Här var det snarare Jesper Juuls tankar som styrde upplägg och innehåll. Det var begrepp som formulerats av Juul som utgjorde riktvisaren för föräldrasammankomsterna. Man talade om en s.k. ”tanketrogenhet” dvs. att Juuls idéer och tankar var det som låg till grund i mötet med föräldrarna. Grundmaterialens uttalade betydelse varierade således mellan de olika programmen. Det fanns ändå ett motstånd, hos varje intervjuad ledare, att uttala en åsikt eller en bedömning om andra program. Anledningen kunde vara att det då kunde finnas risk för, om sådana uttalanden görs, att utsätta det egna programmet för kritik från andra programledare och onödiga konflikter kunde uppstå. Den allmänna åsikten som man ändå uttryckte var att det inte förelåg någon större skillnad mellan de olika föräldraprogrammen.

Det var en tydlig dominans av kvinnor som deltog, dels som ledare dels som deltagande förälder. En förklaring till att det främst var vita medelklass kvinnor som deltog i

programmen kan förklaras med att det finns underliggande uppfattningar av vilka problem som kan uppstå mellan föräldrar och barn. I samtliga program talade man om att kontrollera sina känslor som förälder t.ex. att man skulle ”andas djupt och räkna till tio” vilket kan vara ett beteende som kan kopplas till medelklassens sätt att hantera problem. Även den mer traditionella synen på att det är kvinnan som bär huvudansvaret för familjen, som bl.a. visar sig i statistiken gällande föräldradagar, kan förklara dominansen av kvinnliga deltagare och ledare. Det var en brist på deltagare med annan etnisk bakgrund i programmen, det fanns också en avog inställning från ledarna till att programmets innehåll skulle passa dessa föräldrar. Denna uppfattning kan bottna i en syn på ”de andra” som företrädare för en barnfostran baserad på andra värderingar och traditioner (se t.ex. Frykman & Löfgren 1999, Widding 2011, www.scb.se/statistik). Olika sociala problem av mer dignitär art t.ex. missbruk, psykisk sjukdom etc. förekom också mycket sällan. De problem som man dryftade på sammankomsterna var ofta av en mer vardaglig karaktär. Denna ”normala diskurs” kan också ha betydelse för den gemensamma identifikationen med varandras problem vilket gör att man därmed skulle få hjälp och guidning. Ledarna betonade att föräldrastödsträffarna inte var någon terapi utan snarare ett forum för föräldrar att mötas.

7. Diskussion

I de intervjuer som genomfördes med ledarna så framställde man ofta sitt programs särart samtidigt, menade man, att det kanske inte spelade någon roll vilket program man gick som föräldrar utan att det viktigaste var att föräldrar träffades och började prata om sitt föräldraskap. Man ville inte heller som ledare framstå som någon slags expert utan snarare fungera som en guide. Dessa uttalanden är paradoxala eftersom de olika programmen med dess innehåll marknadsförs som unika till sin karaktär. Men samtidigt kan ledarnas uttalanden tolkas som att innehållet inte har så stor betydelse och att den egna kompetensen bara ligger i att möjliggöra möten mellan föräldrar för att därigenom bereda möjlighet till att diskutera föräldraskap. Programmens struktur följde också ett generellt likartat upplägg men de flesta ledarna menade att man även tog hänsyn och betonade olika delar i programmet utifrån föräldragruppens önskemål.

Det fokus man har inom föräldrastödsprogrammen ligger specifikt på relationen mellan förälder och barn. Men sociala förhållanden i familjen handlar också om ömsesidiga relationer i specifika situationer som ger upphov till att unika erfarenheter görs. Man kanske inte alltid bör se varje delaktig som en isolerad storhet. Om man isolerar deltagarna kan det få till följd att vissa sociala epitet påförts som exempelvis att ungdomar är på ett speciellt vis eller att flickor ses som en enhetlig grupp. Sådana generaliserade kategorier kan t.ex. innebära att en individs speciella särbehov behandlas som om de inte var unika utan bara skall bemötas på ett förutbestämt sätt, eftersom man inom de flesta, av de studerade föräldrastödsprogrammen, lär föräldrar att belöna det beteende som man vill få fram hos barnet, ett slags stimuli respons modell. Ytterligare en risk som kan finnas i användningen av sådan modell är att barnet förväntar sig någon slags belöning inför varje beteendeförändring för att uppfylla förälderns krav. Kontakten mellan förälder och barn kan då enbart framstå som en slags instrumentell relation. Man talar, inom de flesta program, inte längre om bestraffningar utan att barnet måste ta konsekvenserna av sina handlingar, annars ”vinner” det inga fördelar eller går miste om vissa belöningar. Terminologin inom en del program har också ett stråk av ekonomism över sig eftersom man talar om belöning, vinst och avtal. I beslutet om belöning skall ges eller vilka konsekvenserna blir av ett beteende, manifesteras i föräldrarnas makt över barnet. Föräldern har, genom föräldrastödsprogrammen, lärt sig att ta kontrollen och utöva denna makt.

En viss specifik kritik mot de olika föräldrastödsprogram som finns har framförts från Family-Lab. Här menar man bl.a. att det, inom dessa, är ledarna tillsammans med föräldrarna som definierar vad som är ett ”gott” beteende hos barnet och att man därefter, i handling, kränker barnets integritet. De riktar också en stark kritik mot den evidensbaserade legitimitet som många program motiverar sin verksamhet genom. Jesper Juul menar att de som evidenssäkrar metoderna redan är frälsta anhängare av programmens utformning och innehåll. Denna kritik kan anses som rimlig om än ganska kategorisk eftersom det ändå, i de flesta program, sker en modifiering och en anpassning till föräldrars behov i ett svenskt kontext. Den kritik som man kan rikta mot Family-Lab är dess programinnehåll. Man är kritisk till andra programs manualberoende vilket, menar man, får till konsekvens att den ena parten, föräldern, ska få den andre, barnet, att anpassa sig utifrån en metod. Själva menar man att föräldra-/barnrelationen måste baseras på mötet mellan subjekt där ingens integritet kränks. Frågan måste ändå ställas, om det ändå inte är en slags metod som lärs ut inom Family-Lab, eftersom grundtemana på föräldraträffarna bygger på Juuls egna texter. I observationsstudien kunde iakttas att upplägget på kurserna följde en likartad struktur som de övriga programmens dvs. hemläxa, problemsituationer med olika illustrativa exempel och ny hemläxa. ”Metoden” som ledarna inom framförallt Family-Lab använde sig av, var att bl.a. öppna upp till

diskussion om föräldrarollen genom att berätta om sina egna erfarenheter som förälder. Syftet med denna form av förtroendeskapande åtgärd var att försöka göra föräldrarna mer trygga att tala om sina egna negativa erfarenheter och tillkortakommanden. I en sådan situation kan det infinna sig en form av terapeutisk konsekvens, vilket kan medföra att människor öppnar upp för sådant personligt material som man annars kanske inte skulle blottlägga och därigenom inte riktigt kunna hantera. Gränsen för vad som är manipulativt eller ej är därigenom väldigt subtil.

De intervjuade ledarna hade ingen större erfarenhet av deltagare med annan etnisk bakgrund än svensk, det var också främst mammor med svensk bakgrund som deltog i programverksamheten. Ledarna för de olika programmen förväntade sig inte heller att det skulle vara några andra än vita föräldrarepresentanter som skulle delta. Man menade att programinnehållet inte direkt var avsett för några andra grupper. Här kanske man kan tala om att ambitionen, med föräldrastödssatsningen, varit att förmedla generellt preventiva insatser vilande på en standardiserad grund och därför har varken ledare eller programinnehåll haft någon beredskap att möta behov utanför det standardiserade vilket, som konsekvens, implicit involverar eller exkluderar vissa föräldragrupper. För att nå andra etniska grupper, funktionshindrade, samkönade etc. måste det då vara riktade program med specifika och särskilda frågeställningar? Eller är tanken att behovet av programmen främst är formulerade och riktade till svenska medelklassföräldrar som frivilligt söker förståelse för sitt föräldraskap, med normala problem?

Utifrån ett mer explorativt perspektiv kan därför vissa frågor avslutningsvis ställas:

- varför formuleras behovet av föräldrastöd idag?
- vilka grupper är det man når med syfte att stärka deras föräldraroll?
- vad är det man vill åstadkomma med programmen?
- vad händer sedan och vad blir resultatet?
- finns det risk för att programmen bidrar till en likriktning i samspelet mellan föräldrar och barn?
- fungerar programinnehållet som en mall till vad som anses vara ”normalt” i barns utveckling?
- finns det en fara med att fokus enbart ligger på föräldra/barn relationen och att övriga betydelsefulla delar i barns verklighet förringas?

Avslutningsvis är det inte konstigt eller onormalt att, som förälder, känna sig osäker under vissa perioder vilket kan ses som en naturlig del i föräldraskapet. Därigenom kan föräldraprogrammen fylla en viktig funktion, genom möjliggörandet för föräldrar att träffas och samtala om sitt föräldraskap. Det främsta syftet och målsättning, för de flesta ledare inom föräldrastödsprogrammen, var också att hitta alternativa förhållningssätt och lösningar för att därigenom lösa upp negativa låsningar och mönster.

Referenslista

Bond, G R., Drake, E., McHugo, G. J., Rapp, C. A. & Whitley, R. (2009). Strategies for Improving Fidelity in the National Evidence-Based Practices Project. *Research on Social Work Practice* 2009; 19; 569 originally published online May 27, 2009;

Bäck-Wiklund, M. & Bergsten, B. (2003). *Det moderna föräldraskapet.* Falun: Natur och kultur.

Dencik, L. (1999) ”Börn og familie i det postmoderne samfund” i Dencik, L., Schultz-Jörgensen, P., red,: Börn og familie i det postmoderne samfund. Köbenhavn: Hans Reitzels Forlag A/S.

Dencik. L. (2011). Att växa upp i turbosamhället – nya villkor och utmaningar. S 35-48. Ur: Höjer, I. Höjer, S. (2011). *Familj, vardagsliv och modernitet. En festskrift till Margareta Bäck-Wiklund.* Institutionen för socialt arbete. Göteborgs universitet.

Erlingsdóttir, G. & Lindberg, K. (2005). In: Czarniawska B. and G. Sevón (eds.) *Global Ideas: How Ideas, Objects and Practices travel in the Global Economy*., s. 47-71, Liber, Malmö

Fixsen, D. L., Naoom, S. F., Blase, K. A., Friedman, R. M., & Wallace, F. (2005). *Implementation research: A synthesis of the literature.* Tampa, FL: University of South Florida.

Forster. M. (2008). *Familjeverkstan. Ett filmbaserat studiematerial om föräldraskap.* (Ledarmaterial). Statens folkhälsoinstitut och preventionscentrum. Stockholm. 2008.

Forster. M. (2008 a). *Familjeverkstan. Ett filmbaserat studiematerial om föräldraskap.* (Föräldramaterial). Statens folkhälsoinstitut och preventionscentrum. Stockholm. 2008.

Foucault. M. (2010) *Vansinnets historia under den klassiska epoken.* Lund: Arkiv.

Frykman. J. Löfgren. O. (1999). *Den kultiverade människan.* Malmö: Gleerups.

Giddens, A. (1990). *The consequenses of modernity.* Cambridge: Polity in association with Blackwell.

Giddens. A.(2005). *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället i den senmoderna epoken.* Göteborg: Daidalos.

Gleichmann, L. (2004) *Föräldraskap mellan styrning och samhällsomvandling: En studie av syn på föräldrar och relation mellan familj och samhälle under perioden 1957-1997.* Stockholm: HLS Förlag.

Halldén, G. (1986). *Alva Myrdals föräldracirkel 1931 – en pedagog beskriver via sina anteckningar.* (Forskningsrapport). Stockholm: Pedagogiska institutionen. Stockholms Universitet.

Höjer. I. & Höjer, S. (2011). *Familj, vardagsliv och modernitet. En festskrift till Margareta Bäck-Wiklund.* Institutionen för socialt arbete. Göteborgs universitet.

Heidegren. C-G. & Wästerfors, D. (2008). *Den interagerande människan.* Malmö: Gleerups.

Johansson. T. & Jons. I. (2002). *Föräldragrupper i praktiken.* Stockholm: Gothia.

Johansson. T. (2006). *Makeovermani Om Dr Phil, Plastkirurgi och illusionen om det perfekta jaget.* Natur och kultur.

Kaminski J, Valle L, Filene J et al. A meta-analytic review of components associated with parent training program effectiveness. Journal of Abnorm Child Psychology, 2008;36; 567-589.

Karlsson. M. (2006). *Självhjälpsgrupper: teori och praktik.* Lund: studentlitteratur.

Kvale, S. & Brinkmann. S. (2009). *InterViews: learning the craft of qualitative research interviewing*. Los Angeles: Sage Publications.

Popkin. M.H. (2005). *Aktivt föräldraskap för tonårsföräldrar.* (Deltagarhandledning). Active Parenting i Sverige: 2005.

Popkin. M.H. (2007). *Ett aktivt föräldraskap. Kursbok Förskolebarn och skolbarn.*

Active Parenting i Sverige: 2007.
SOU 1997:161. ”Stöd i föräldraskapet”. Stockholm: Fritzes.
SOU 2008:131. Föräldrastöd - en vinst för alla : nationell strategi för samhällets stöd och hjälp till föräldrar i deras föräldraskap : betänkande / av Föräldrastödsutredningen. Stockholm: Fritzes.
Therborn, G. (2004). *Between sex and power. Family in the world,* 1900-2000. London & New York: Routledge.
Widding, U. (2011) Journal of Feminist Family Therapy Publication details, including instructions for authors and subscription information: http://www.tandfonline.com/loi/wfft20 Problematic Parents and the Community Parent Education: Representations of Social Class, Ethnicity, and Gender. 010213
Ziehe, T. (1986). *Ny ungdom - Om ovanliga läroprocesser.* Stockholm: Nordstedts.

Nätadresser

http://www.activeparenting.se/om.html. 20110505
http://familjepeppen.se/cope 20110505
http://www.family-lab.se/litteratur.asp 20110614
http://www.family-lab.se/seminarieledarutbildning.asp 20110614
http://familjepeppen.se/active-parenting 20110505
http://familjepeppen.se/family-lab 20110614
http://www.fhi.se/Handbocker/Uppslagsverk-barn-och-unga/Familjeverkstan---atta-filmer-om-foraldraskap-avsedda-for-studiecirklar/ 20110505
http://www.activeparenting.se/foraldrakurser.html Pdf. 20130122
Lundqvist, Å. (2009). Familjens kris. Fem decennier av svensk familjepolitik. Pdf.
http://dspace.mah.se/handle/2043/8140 20130122
www.scb.se/statistik/_.../OV0904_2011A01_BR_19_A01BR11 20130201
http://www.sinus.se/ 20110505
http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/SaveShow.asp 20110303
http://www.svenskacope.se/index.php?option=com_content&view=article&id=66&Itemid=88 20110505
http://www.umea.se/download/18.../Tilda_tert_050516.pdf 20120515
”En förnyad folkhälsopolitik” (prop. 2007/08:110)
http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/100978 20130130

Övrigt material

COPE – THE COMMUNITY PARENT EDUCATION PROGRAM. (2008). (Kursledarmanual). Barnpsykiatriska kliniken i Malmö. 2008.
COPE – Föräldrautbildning (Film. svensk version.) (2008). BUP-kliniken Universitetssjukhuset MAS

Missivbrev **Bilaga 1**

Hej

Mitt namn är Anders Lindström och är lektor i socialt arbete på Umeå universitet. Du erbjuds att ställa upp för en intervju i en studie om engagemanget i familjestödsprogrammen. Denna studie ingår i en större undersökning som syftar till att belysa och utvärdera verksamheten med familjestöd i Umeåregionen. I denna delstudie vill jag granska om det finns skillnader mellan utbildningsledare inom olika föräldrastödsprogram i Umeåregionen ifråga om intention och målsättning för föräldrastöd, hur man arbetar med dessa metoder i praktiken och vilka resultat man uppnår. Jag vill särskilt belysa och besvara frågor om hur olika företrädare argumenterar för det innehåll som man har i sina program riktat till föräldrar. Den metod som jag använder mig av baseras på halvstrukturerade intervjuer med företrädare från olika föräldrastödsprogram. Dessa intervjuer tar cirka 1 timme behandlas konfidentiellt dvs. svaren och innehållet i intervjuerna kommer inte att kunna spåras eller hänföras till någon speciell person. Vid presentation av data kan ingen enskild person identifieras. Vidare kommer intervjuerna att kompletteras med observationer från olika kurstillfällen för att därigenom jämföra med de uttalade ambitioner man har och hur utfallet blir. Det är naturligtvis frivilligt att delta och man kan avstå deltagande utan motivering.

Om du väljer att delta i studien så bidrar du med kunskap och erfarenheter som du har som ledare för föräldrautbildning. För din egen del kan ett deltagande i studien förhoppningsvis också bidra till att du får en chans att ytterligare utveckla dina tankar om ledarskap, föräldraskap och familjeliv.

För att garantera att materialet är avidentifierat kommer jag att följa *Vetenskapsrådets etiska principer*. Studien är även granskad och godkänd av Regionala etikprövningsnämnden i Umeå. Innehållet i samtalen kommer att antecknas av mig utan koppling till specifika individer. Anteckningarna ska bearbetas av mig med syftet att lyfta fram och beskriva gemensamma mönster i era diskussioner. Alla åsikter är av intresse och alla uppgifter kommer att avidentifieras. Det viktiga är därför inte *vem* som säger något utan *vad* som sägs. Umeå universitet kommer att vara ansvarig för alla personuppgifter, intervjumaterial och observationsanteckningarna kommer att behandlas så att inte obehöriga kan ta del av dem. Resultaten av studien kommer att presenteras som återkoppling till Folkhälsoinstitutet men även i form av artiklar i internationella tidskrifter. Även en återkoppling av resultatet från studien via fokusgrupper med undersökningsdeltagarna kommer senare att göras.
Kom ihåg att det är frivilligt att delta i denna studie. Du kan när som helst avbryta ditt deltagande och behöver då inte förklara varför. Du kan bara ringa mig på något av mina telefonnummer eller skicka e-post. Alla som deltar kommer att vara anonyma. Har du fler frågor så kan du kontakta mig på följande adresser eller telefonnummer:

_____

Anders Lindström
Institutionen för Socialt arbete, Umeå universitet
090-786 7774, 070-6167656
anders.lindstrom@socw.umu.se

Bilaga 2

Intervjumanual

1. Hur länge har du varit föräldrastödshandledare?
2. Vad var det som gjorde att du blev intresserad av föräldrautbildning?
3. Vilken metod/metoder har du arbetat efter?
4. Beskriv metodens/ernas innehåll.
5. Hur många grupper har du arbetat med?
6. Vilka föräldragrupper har du haft?
7. Hur introduceras föräldrarna i programmen?
8. Vilka föräldragrupper vänder ni er till?
9. Vad var det som gjorde att du valde denna/dessa metod/er?
10. Vilka idéer har du i arbetet med föräldrastöd?
11. Vilken målsättning har du i arbetet med föräldrastöd?
12. Vad är fördelarna med metoden? Nackdelarna?
13. Programtrohet?
14. Hur ser man på de grupper som man vill nå med programmet (behov av stöd)?
15. Vilket utrymme får deltagarnas egna erfarenheter och önskemål i föräldrautbildningen?
16. Vilket utrymme får kulturella normer och värderingar om barn och föräldrar i utbildningssammanhanget?
17. Vad menar du är skillnaden mellan olika föräldrastödsmetoder?
18. Vilka fördelar har andra metoder? Nackdelar?
19. Vilka är de viktigaste erfarenheterna du gjort i utbildningen?
20. Vilka förbättringar skulle du vilja tillföra metoden?

Studier i socialt arbete vid Umeå universitet. Avhandlings- och skriftserie.
ISSN 0283-300X

Nr 1 Lennart Nygren: Nedläggningen av Ncb i Köpmanholmen.
En studie av de hushållsekonomiska konsekvenserna. 1986.

Nr 2 Ilse Wetter: Barnet och rätten.
En undersökning om barns processrättsliga ställning i omhändertagandemål, vårdnadsmål och verkställandemål. 1986.

Nr 3 Hillevi Bäckwall Lind: Är en helhetssyn möjlig?
En utvärdering av en samordnad omsorgs- och barnhabiliteringsorganisation inom Jämtlands läns landsting. 1987 (lic uppsats).

Nr 4 Anna-Lena Lindqvist: Motsättningar i vårdarbete.
En fallstudie av ett försök till samarbete mellan psykisk barn- och ungdomsvård och vuxenpsykiatri. 1985.

Nr 5 Ingrid Claezon: Bättre beslut.
En studie av socialsekreterarnas handläggning av omhändertagande av barn. 1987.

Nr 6 Thomas Öhlund: Rockbandet.
Kultur och läroprocess hos en kamratgrupp i yngre tonåren.
1988 (lic uppsats).

Nr 7 Håkan Larsson & Stefan Morén: Organisationens mänskliga insida.
Om det sociala arbetets utvecklingsmöjligheter. 1988.

Nr 8 Gunnel Drugge: Som en liten vit ros och så där...
52 patienters upplevelse av sin cancersjukdom och vården omkring den. 1988.

Nr 9 Anders Mattsson: Samverkansbygget - om vårdens organisering i en inlandskommun. 1989 (lic uppsats).

Nr 10 Gunbritt Nilsson: Det ifrågasatta föräldraskapet. Möte med föräldrar på ett hem för barn med föräldrar. 1989 (lic uppsats).

Nr 11 Urban Karlsson: Den obefintliga framtiden. En studie om en nedläggningshotad gruvby i fjällen. 1990.

Nr 12 Bengt Börjeson och Claes Mether: Det goda mötet. Utveckling av forskningsprogrammet ´relationen mellan socialarbetare och klient´.
1989. Skriftserie.

Nr 13 Doris Zingmark: Att ha blick för... Kunskapsbehov hos vårdbiträden för att tillgodose omsorg. 1991 (lic uppsats).

Nr 14 Berith Westman: NUDU Kvinnlig kompetens och manlig teknik inom äldre- och handikappomsorg. 1991 (lic uppsats).

Nr 15 Gudrún Kristinsdóttir: Child Welfare and Professionalization. 1991.

Nr 16 Ulf Hyvönen: Om barns fadersbild. 1993.

Nr 17 Mona Dufåker: Discharge procedures for mentally ill people. The perspective of former psychiatric patients on their social network, quality of life and future life expectations. 1993.

Nr 18 Ann-Christine Sjöholm: Ungdom och handikapp. Rörelsehindrade ungdomars erfarenheter och förväntningar i ett kulturteoretiskt perspektiv. 1994 (lic uppsats).

Nr 19 Lillemor Lagnebro: Finska krigsbarn. 1994.

Nr 20 Filip R. Lejon: Asymmetrisk interaktion. Mötet mellan klient och socialförvaltning i en vårdnadsprocess. 1996.

Nr 21 Eva-Marie Björklund: Äldreomsorg och lokal utveckling. Ömsesidighet som medel. 1996. (lic uppsats).

Nr 22 Ingegärd Bäckström: Att skilja agnarna från vetet. Om arbetsrehabilitering av långvarigt sjukskrivna kvinnor och män. 1997.

Nr 23 Siv Fahlgren: Diskursanalys, kunskap och kön. Ett försök att utveckla en teoretisk ram och ett arbetssätt för en diskursanalys av vetenskapliga texter. 1997 (lic uppsats).

Nr 24 Thomas Öhlund: Normaliseringspraktiker i det moderna samhället. En diskursanalys av åtta sociala ungdomsprojekt. 1997.

Nr 25 Majen Espwall: Nätverksrelationer i förändring. En studie av fyra psykosocialt utsatta mammors nätverksrelationer. 1997. (lic uppsats).

Nr 26 Stig-Arne Berglund: Val av livsstil. Problemungdomars sätt att hantera verklighet och konstruera identitet. 1998.

Nr 27 Björn Blom: Marknadsorientering av socialtjänstens individ- och familjeomsorg. 1998.

Nr 28 Arne Kristiansen: Fri från narkotika. Om kvinnor och män som har varit narkotikamissbrukare. 1999.

Nr 29 Siv Fahlgren: Det sociala livets drama och dess manus. Diskursanalys, kön och sociala avvikelser. 1999.

Nr 30 Vasileia Papadaki: Choosing to study social work: Students´ views in Heraklion, Greece. 1999 (lic uppsats).

Nr 31 Eleni Papadaki: Social Workers´ work orientation and job satisfaction in public social services in Crete. 2000 (lic uppsats).

Nr 32 Nikoleta Ratsika: Between tradition and modernity: The occupational perspectives of young people in rural Crete. 2001 (lic uppsats).

Nr 33 Majen Espwall: Liksom vinden under fågelns vingar. Om kvinnors sociala nätverksrelationer i utsatta livssituationer. 2001.

Nr 34 Mona Livholts: ’Women’, Welfare, Textual Politics and Critique. Different categories of ’women’, the making of welfare states and emancipation in a Nordic welfare state context. 2001.

Nr 35 Lena Dahlgren: Vilhelmina & MRF Assistance. Mötet mellan ungdomar i glesbygd och ett modernt tjänsteföretag speglat i en klassisk tankefigur. 2001.

Nr 36 Maria Loukaki: Relations among immigrant and indigenous students. The case of an elementary school 2001 (lic. uppsats).

Nr 37 Marianne Forsgärde och Berith Westman: Att skapa rum för reflektion. Systematiska diskussionsgrupper med social omsorgs- och vårdpersonal inom särskilda boendeformer. 2002.

Nr 38 Urban Markström: Den svenska psykiatrireformen. Bland brukare, eldsjälar och byråkrater. 2003.

Nr 39 Evelyn Khoo: Protecting our children. A comparative study of the dynamics of structure, intervention and their interplay in Swedish child welfare and Canadian child protection. 2004.

Nr 40 Vasileia Papadaki: Making their minds up: Students´ choice to study social work in Iraklio, Greece. 2004.

Nr 41 Margareta Lindelöf och Eva Rönnbäck: Att fördela bistånd. Om handläggningsprocessen inom äldreomsorgen. 2004.

Nr 42 Lennart Sauer: Teater och utvecklingsstörning. En studie av Ållateatern. 2004.

Nr 43 Kerstin Hamreby: Flickor och pojkar i den sociala barnavården. Föreställningar om kön och sociala problem under 1900-talet. 2004.

Nr 44 Gunnel Rönnols: De kompetenta, de vanliga, de problematiska. Målgrupper i ett samverkansprojekt för ”utsatta ungdomar”. 2005 (lic.uppsats).

Nr 45 Eleni Papadaki: High job demands, low job control, low support. Social work practice realities in public social services in Crete. 2005.

Nr 46 Jan Hjelte: Samarbete i gränsland. Om relation och kommunikation i samarbete mellan skola och barnomsorg. 2005.

Nr 47 Sofie Ghazanfareeon Karlsson: Tillsammans men var för sig. Om särboende-Relationer mellan äldre kvinnor och män i Sverige. 2006.

Nr 48 Elisabeth Moen: En kvinnas dråp. En kroppslig situationell förståelse. 2006 (lic uppsats).

Nr 49 Barbro Blomberg: Inklusion en illusion?. Om delaktighet i samhället för vuxna personer med utvecklingsstörning. 2006.

Nr 50 Ingegärd Lindsjö Kock: Minnets missiler och sociala salutogena spaljéer. En Studie av 83 traumatiserade bosniska män och vad som bidrar till respektive försvårar ett bra liv i exil. 2006 (lic uppsats).

Nr 51 Margaretha Uttjek: Psoriasis care consumption and consequences of having psoriasis in everyday life. 2006.

Nr 52 Maritha Jacobsson: Terapeutens rätt. Rättslig och terapeutisk logik i domstolsförhandlingar. 2006.

Nr 53 Spyridoula Levidioti-Lekkou: Adolescents´ voices. Mental health, self-esteem, sense of coherence, family functioning and life attitudes in Swedish and Greek Adolescents. 2006.

Nr 54 Lars Nordlander: Mellan kunskap och handling. Om socialsekreterares kunskapsanvändning i utredningsarbetet. 2006.

Nr 55 Katarina Andersson: Omsorg under förhandling - om tid, behov och kön i en föränderlig hemtjänstverksamhet. 2007.

Nr 56 Jens Ineland: Mellan konst och terapi. Om teater för personer med utvecklingsstörning. 2007.

Nr 57 Petra Ahnlund: Omsorg som arbete. Om utbildning, arbetsmiljö och relationer i äldre- och handikappomsorgen. 2008.

Nr 58 Eva Wikström: Hela världen på vår tröskel. Lokala reaktioner på en utlokaliserad flyktingförläggning. 2008.

Nr 59 Helena Hedman: Normalisering & Andrafiering. Om hur `hon´ och `han´ i en thai-svensk parrelation konstitueras och gör genus. 2009. (lic uppsats).

Nr 60 Fredrik Snellman: ”Gammfolket” – om livserfarenheter och vardagens ålderism. 2009.

Nr 61 Carina Markström: Vad fattas äldreomsorgen? Problembeskrivningar av äldreomsorg i det offentliga samtalet. 2009. (lic uppsats)

Nr 62 Anna-Lena Perdahl: Verksamhetsutveckling i socialt arbete. Konstruktion och utprovning av en interaktiv modell. 2009.

Nr 63 David Rosenberg: Psychiatric Disability in the Community: Surveying the Social Landscape in the Post-Deinstitutional Era. 2009.

Nr 64 Joakim Isaksson: Spänningen mellan normalitet och avvikelse - om skolans insatser för elever i behov av särskilt stöd. 2009.

Nr 65 Marie-Louise Snellman: ”Det är ju inte hela tiden bara lycka heller”. Äldre kvinnors berättade liv – om arbete, omsorg och åldrande i landsbygdsmiljö. 2010.

Nr 66 Marek Perlinski: Skilda världar – specialisering eller integration i socialtjänstens individ- och familjeomsorg. 2010.

Nr 67 Kajsa Svanevie: Evidensbaserat socialt arbete: Från idé till praktik. 2011.

Nr 68 Mojgan Padyab: Client Violence toward Iranian Social Workers: A National Study. 2011.

Nr 69 Nikoleta Ratsika: Between tradition and modernity: The occupational choices of young people in rural Crete. 2012.

Nr 70 Inger Linblad: Problembilder av barn. Representationer, föreställningar och strategier i Bris stödtelefon under 1996-98. 2012.

Nr 71 Karina Nygren: Adolescent self-reported health in the Umeå region. Associations with behavioral, parental and school factors. 2012.

Nr 72 Maria Sjölund: Levd erfarenhet av ålder: Föreställningar om och erfarenheter av att vara och bli äldre. 2012.

Nr 73 Ulrika Fallbjörk: I spåren av bröstcancer: Att leva med eller utan ett rekonstruerat bröst efter mastektomi. 2012.

Nr 74 Disa Edvall Malm: Det socio-polisiära handlingsnätet: Om kopplingar mellan polis och socialtjänst kring ungdomars kriminalitet och missbruk. 2012.

Nr 75 Mozhdeh Nasseh Lotf Abadi: Social Support, Coping, and Self-Esteem in Relation to Psychosocial Factors: A Study of Health Issues and Birth Weight in Young Mothers in Tehran, Iran. 2012.

Nr 76 Veronica Lövgren: Villkorat vuxenskap - levd erfarenhet av intellektuellt funktionshinder, kön och ålder. 2013.

Nr 77 Viktoria Skoog: Barn som flyttas i offentlig regi. En studie av förekomst och upplevelser av instabil samhällsvård för barn. 2013.

Förteckning över rapporter i institutionens för socialt arbete rapportserie

ISSN nr 282-1958

Nr 1	Fakta, forskning och föreställningar om fosterbarnsvård /81	Ingrid Claezon
Nr 2	Handledning i socialt arbete. Ett kompendium baserat på Alfred Kadushin, Supervision in Social Work /82	Ingrid Claezon
Nr 3	Årsrapport projektåret 1981-1982 /83	Ingrid Claezon Siv-Britt Larsson
Nr 4	Med mitt mått mätt - socialarbetarens syn på sin uppgift /83	Ingrid Claezon Siv-Britt Larsson
Nr 5	Frame laws and deconcentration /83	Lars Ricknell
Nr 6	Bilden och verkligheten /83	Bengt Börjeson
Nr 7	Hur människan blir människa /83	Bengt Börjeson
Nr 8	Företagsnedläggning, socialförsäkring och socialbidrag DSF 82/75:1 /83	Lennart Nygren
Nr 9	Nollpunktsundersökningen /83	Lennart Nygren
Nr 10	Mot en teori om organisationer /83	Håkan Larsson Stefan Morén
Nr 11	Den sociala linjens utbildning i Sverige - Ett par externkritiska perspektiv /83	Bengt Börjeson
Nr 12	Vilket Liv! /83	Bengt Börjeson
Nr 13	Årsrapport projektåret 1982-1983 (Slutrapport från projektet "Att skilja barn och föräldrar") /84	Ingrid Claezon Siv-Britt Larsson
Nr 14	Dold trångboddhet bland ensamboende vårdnadshavare /83	Torsten Åström
Nr 15	Mot en teori om organisationer /84	Håkan Larsson Stefan Morén
Nr 16	Kapitalackumulation och socialpolitik /84	Willy Frick
Nr 17	Socialbidragstagande 16 månader efter nedläggningen av NCB-fabriken i Köpmanholmen /84	Lennart Nygren

Nr 18	Konjunkturförsämring och socialbidragstagande: Exemplet Vilhelmina /84	Leif Holmström
Nr 19	Mot en teori om organisationer för socialt arbete. Huvudundersökning 1 /84	Stefan Morén Håkan Larsson
Nr 20	Utbildningen vid sociala linjen - Ett framtids-Perspektiv /84	Bengt Börjeson
Nr 21	Att vara handledare och att gå i handledning 83/84	Ingvar Svensson
Nr 22	Om handledning /84	Ingvar Svensson
Nr 23	"Att skilja barn och föräldrar". Slutrapport /84	Ingrid Claezon
Nr 24	Om socialt arbete som ett kunskapsområde /84	Bengt Börjeson
Nr 25	En diskussion om det psykosociala arbetet och dess teoretiska utgångspunkter /85	Bengt Börjeson
Nr 26	Strukturanalys av sociala data med PSL-teknik /85	Lars-Åke Lindberg Birgitta Törnkvist Torsten Åström
Nr 27	Självbestämmande eller tvång /85	Bengt Börjeson
Nr 28	Samverkanprocessen psykiatri-primärvård- socialtjänst sedd i ett regionalt perspektiv. Delrapport 1 /86	Torsten Åström Mona Dufåker
Nr 29	"Att vara eller inte vara" - En studie över kuratorernas yrkesmässiga status inom den somatiska sjukvården. /87	Doris Barrestål Charlotta Clarke Solveig Hedlund Christina Kvarnström Eva Näslund
Nr 30	Undersøgelse af børns placeringer i Reykjavik. /87	Gudrún Kristinsdóttir
Nr 31	Den gröna socialpolitiken. Ett programs växande. /87	Gun Bergström Inger Paulsson
Nr 32	Socialbyråprojektet. Teoretiska reflexioner och empirisk diskussion. /87	Bengt Börjeson

Nr 33	Tre röster om socialt arbete /90	Jan Sandberg Stefan Morén Lennart Nygren
Nr 34	På det sociala arbetets kunskapsfält. Makt och möten. Tystnad och blindhet. Ridning och cykling. /92	Stefan Morén Lennart Nygren (red)
Nr 35	Könsperspektiv på forskning i socialt arbete Konferens 18-19 april 1991 på Nordplan, Stockholm /92	Gudrun Kristinsdottir Kristina Larsson Sjöberg (red)
Nr 36	Libby, a survivor - an in-depth interview with a woman prisoner. /93	Elisabeth K Moen
Nr 37	Rehabilitering för män? En undersökning om arbetsrehabilitering av långvarigt sjukskrivna kvinnor och män. /94	Ingegärd Bäckström
Nr 38	Moderna klassiker och Socialt arbete. /94	Lars Dahlgren & Arne Kristiansen (red)
Nr 39	Asplunds socialpsykologi och Socialt arbete. /95	Ulf Hyvönen (red)
Nr 40	Frivilliga omhändertaganden av barn. /97	Siw-Inger Bucht
Nr 41	Om analyser av invandring och socialt arbete. /97	Willy Frick
Nr 42	Utvärderingens Teori & Praktik i socialt arbete./98	Stefan Morén
Nr 43	Vetandets villkor. /99	Margareta Bäck-Wiklund & Lennart Nygren (red)
Nr 44	Forskning på gott och ont. En antologi om samhälls-vetenskaplig forskningsetik. /00	Lennart Nygren, Inger Olofsson & Per-Olof Ågren (red)
Nr 45	Östermalmsgatan 54. Utvärdering av ett stödboende för kvinnor./00	Mona Dufåker
Nr 46	Fifflarens personlighet. En studie om personlighetsdragets betydelse vid ekonomisk brottslighet./02	Tage Alalehto

Nr 47	Socialt kapital som livförsäkring? Tre bidrag om mätproblem omsorgspolicy och äldreforskning./03	Katarina Andersson Petra Norén Fredrica Nyqvist Stina Johansson
Nr 48	Insatser och resultat. Om utvärdering i socialt arbete./03	Stefan Morén Björn Blom
Nr 49	Viljan att bli någon. En antologi om upplevelser av avvikelse-processer hos personer med utvecklingsstörning, hos kriminella ungdomar samt personer som begår ekobrott./03	Tage Alalehto Stig-Arne Berglund Lennart Sauer
Nr 50	Teorigenerering och kvalitativ analys i NUD*IST/04	Katarina Andersson Björn Blom Stefan Morén Lennart Sauer
Nr 51	Kris eller utveckling? Studier av den sociala välfärden i Umeå kommun under 1990-talet./04	Lennart Nygren (red)
Nr 52	Kunskapskulturer i projektform – en utvärdering av fullskaleförsöket Kompetenscentrum i Norr./05	Kajsa Jonsson
Nr 53	Kunskapens kraft. Om socialt arbete, utvärdering och verksamhetsutveckling på kritisk realistisk grund. /06	Björn Blom Stefan Morén
Nr 54	Att skolas till förälder: Intervjuer med 17 föräldrastödsledare och fem observationer från föräldra- programmen; Family-Lab, Familje- verkstan, Aktivt föräldraskap och Cope-programmet	Anders Lindström

Uppsatser från Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet

ISSN 1104-3059 ISRN UM-SARB-UPP--löpnr--SE

1	Från smörask till norrsken/92	Gudrún Kristinsdóttir, Stefan Morén & Lennart Nygren (red)
2	Mellan lek och motstånd - perspektiv på handledning i socialt arbete/93	Arne Kristiansen (red)
3	Socialtjänst, missbrukare och ungdomar. En rapport om socialtjänstens missbrukar- och ungdomsvård i Vilhelmina kommun./95	Arne Kristiansen
4	”Ska vi ha skalad eller oskalad potatis?” En utvärdering av det Ungdomspolitiska Handlingsprogrammet i Gällivare med fokus på ungdomar, demokrati och inflytande./95	Lena Ström
5	Omhändertagen för samhällsvård. En rapport om socialnämndens handläggning av barnavårdsärenden i Arboga kommun under åren 1982-1990./96	Siw-Inger Bucht
6	Kurator i primärvård. Utvärdering av kuratorsverksamheten vid Skelleftehamns vårdcentral./96	Björn Blom
7	Ekonomisk brottslighet inom restaurangbranschen - en litteraturstudie./96	Tage Alalehto
8	Medlevarskap. En modell i missbruksvården./96	Lars Dahlgren & Lena Dahlgren
9	Idéer och intermezzon. Fyrtio års socionomutbildning i Umeå./02	Arne Kristiansen Lennart Nygren Inger Olofsson (red)
10	Open future for children at risk. /05	Inger Ekman Kerstin Hägg (red)
11	Kunskapsbaserat alkohol-, drog- och brottsförebyggande arbete inom Umeå socialtjänst. /06	Tommy Andersson
12	Vad fungerar hälsofrämjande? En kartläggning av hälsofrämjande faktorer för individer och organisationer. /06	Ingela Carlsson Ove Grape

Research reports in social work 2013:54

Institutionen för socialt arbete
Umeå universitet, SE-901 87 Umeå
www.socw.umu.se

ISSN 0282-1958
ISBN 978-91-7459-698-4